AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

24 TEMMUZ 1964

Fiyatı : 1 Lira

Orta Doğuda

Üçlü ittifak

(Basım: A — 4480) — 1978

AKİS

Sayı: 527 Cilt : XXX. Yıl : 11 HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Sahibi
Mübin Toker

Başyazarı
Metin Toker

Yazı İşleri Müdürü
Kurtul Altuğ

Bu sayıda Yazı Kurulu

İç Haberler Kısmı: Güneri Civaoğlu Teoman Erel, Egemen Bostancı (İstanbul) Seyfi Özgenel (İzmir) - Dış Haberler Kısmı: Halûk Ülman —- Magazin Kısmı: Jale Candan. Tüli Sezgin, Bîhin Anter, Hüseyin Korkmazgil — Enerji : Daniyal Eriç — İş Alemi: Fasin İnal — Yayınlar: İlhami Soysal — Tiyatro: Lûtfi Ay — Sinema : Tarık Kakınç.

Resim
Ali Parmakerli

Fotoğraf
Hüseyin Ezer
Erdoğan Çiftler

Klişe
Doğan Klişe Öz Atölyesi

Tel: 11 70 15

Yazı işleri
Rüzgarlı Sokak No: 15/3
Tel: 11 89 92
P K 682

Rüzgârlı Sokak No: 15/1
Tel: 10 61 96

Abone Şartları
3 aylık (12 nüsha) 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 40.00 lira

İlan şartları
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 15.00 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Dizildiği ver
Rüzgarlı Matbaa

Basıldığı Yer
Hürriyet Matbaası

Ankara

23.7.1964

Fiyatı 1 lira

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Bı sütunlarda çok zaman bizi çekemeyenlerin kızgınlıklarına sebep olacak mahiyette fakat bize şeref veren haberler yayınlanmışdır. AKİS 10 yılı geçkin yayın hayatı boyunca bir muayyen çevrenin yıldırımlarına hedef olmuş, çok göz yaşı ve ıstıraba rağmen tuttuğu yoldan bir an bile olsun dönmeği düşünmemiştir. Bütün sıkıntılı günlerimizde tek dayanağımız takdirlerini her vesile ile bize ulaştıran okuyucularımız olmuştur. Aşağıda okuyacağınız telgrafı bu satırları yazarken almış bulunuyoruz. Telgraf şudur:

AKİS Mecmuası Yazışleri Müdürlüğün'e

Bin ikiyüz petrol* işçisinin *giriştiği grev süresince haklı davamızda gösterdiğiniz yakın ilgiye teşekkürü borç biliriz. Tarafsız tutumumuz petrol işçileri tarafından daima takdirle anılacak ve hakkın gerçekleşme sindeki yardımlarımız unutulmayacaktır. Saygılarımızla.

Telgrafın altında Batman Petrol İşçileri Sendikası İdare Heyeti imzası okunmaktadır.

Geçen hafta bu mecmuada yayınladığımız "Grevler" başlıklı yazı dolayısıyla aldığımız bu nazik telgrafa teşekkür ederken bilhassa bir noktayı belirtmeği faydalı görüyoruz: AKİS zaman zaman pek çok konuda pek çok kimseyi uyarmış hatta bir zamanın kuvvetli adamlarına "düşeceksiniz paraşütünüzü açın" bile demişti. Bu yüzden o kuvvetli adamlar AKİS'in gösterdiği yolu deneyeceklerine burunlarının doğrusuna gitmişler re soluğu herkesin bildiği yerde almışlardır. Çok partili hayatın içinde bulunduğumuz şu günlerde gene AKİS bir takım tavsiyelerde bulunuyor ve gene kendinde kuvvet vehmeden bir takım adamlar AKİS'e kızıyorlar.

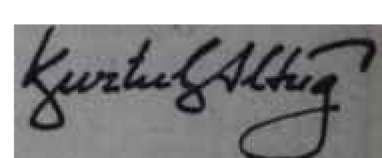
Allah ikincileri birincilerin akıbetinden korusun.

Bu hafta AKİS'in kapağındaki konu İstanbulda yapılan üçlü toplantıdır. Bu üçlü toplantıda yeni bir ittifakın temelleri atılmış bulunmaktadır. Meselenin önemi dolayısıyla Başyazarımız Metin Toker ve İstanbul Tems ilcimiz Tarık Kakınç İstanbulda hummalı bir faaliyet göstermişlerdir. YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızın baş tarafında yer alan "Dış Poiitika" başlıklı yazıda İstanbul toplantılarının perde arkasını ve esasın bulacaksınız.

Bu hafta Ankarada havalar gene pek sıcak gitti. Politikacılar tatilden bilistifade Başkentten uzaklaştılar. Ama bu arada bir takım açıkgözler fırsatı ganimet bilmekte gecikmediler. Son seçimlerde partiyi tamamen kaybeden ban "ufaklık"lar yeni kuvvet iksirleri aramağa koyuldular. Ne çare ki "kendi mühtac-ı himmet" bir halde bulunanların karşılarındakine pek faydası dokunmadı. Temasların bilançosu "Partiler" başlıklı yazıda okuyacağınız gibi eğlenceli bir hikâye olmaktan öteye gidemedi.

Avrupada bulunan Jale Candanın yazısını postada vaki gecikme sebebiyle bu hafta yayımlayamıyoruz. Okuyucularımızdan özür dileriz.

Saygılarımızla

günlerin getirdiği

Yurttan Akisler

Orgeneral Cemal Tural
Görevi bitti

Sıkı Yönetim — 20-21 Mayıs ayaklanması üzerine Ankara, İstanbul ve İzmirde ihdas olunan Sıkı Yönetim bu haftanın başında Salı günü saat 15'te sona enli. Daha önce İzmirde kaldırılmış olan Sıkı Yönetim, Ankara ve İstanbulda yedi defa uzatılmıştı, İlânından kaldırılışına kadar 425 gün devam eden Sıkı Yönetimin uzamasına 20/21 Mayıs sanıklarının infazlarının Meclislerdeki görüşmelerinin bir türlü bitirilememesi sebep olmuştur. Ancak uzama sebebinin bu şekilde açık saçık ortada bulunmasına rağmen çeşitli, maksatlı dedikodu ve söylentiler, özellikle bir kısım siyasetçiler; arasında rahatça imâl edilebilmiş, kötü niyetli fısıltılar alabildiğine çoğaltılmıştır. Buna karşılık ihdas sebebi ortadan kalkar kalkmaz Sıkı Yönetimin sona erişi, faaliyetlerini dedikoduya ve fısıltıya dayayanları yalancı çıkartmış, bu çeşit siyaset erbabının, bu meseleyi, hayatları boyunca bağlı kaldıkları karanlık çalışma üslûbunu devam ettirmek için bir vesile saydıkları ortaya çıkmıştır.

önümüzdeki günlerde Türkiyede artık bir Sıkı Yönetim olmıyacaktır. Bu, dillerinden salt demokrasiyi hiç ama hiç düşürmiyen bazı kişilerin aslında demokrasiyi ne kadar sevdiklerini ortaya koyacak güzel bir fırsattır... Bu kimselerin, bir intikâl devresi geçirmekte olan türk demokrasisini daha ışıklı günlere götürmek konuşunda üzerlerine düşen sorumluluğa ne derecede sahip çıkacaklarını zaman gösterecekti.

Ancak bu noktada fazla iyimser olmak, daha Sıkı Yönetimin kalktığı ilk gün cereyan eden bir olay yüzünden pek mümkün değildir. Muhalefetin nasıl yapılacağını bilmediği için çıktığı günden beri şaşkınlıklar içinde bocalayan AP taraftan bir gazete, Salı sabahı piyasaya çıkarttığı nüshasının baş sayfasına mal bulmuş mağribi gibi Menderesin kocaman bir resmini yerleştirivermiştir. Demokrasiyi bu şekilde, anlayanlarla, o demokrasinin başına 22 Şubatlarda, 21 Mayıslarda ne badireler açtıkları hiç bir zaman unutulmamalıdır.

Sıkı Yönetim Salı günü sessiz sedasız tamamlanan işlerle sona ermiştir. Olağan üstü çalışmanın verdiği yorgunlukla eski görevlerine dönecek olan Orgeneral Cemal Tural ile Orgeneral Refik Yılmaz sivil makamlara devredecekleri formaliteleri tamamlamışlar ve veda, etmiş. lerdir.

Grevler_____Sıkı Yönetimin kalkmasıyla Ankara ve İstanbulda çeşitli iş kollarında yeni grevler beklenmektedir. 14 ay kadar devam eden sıkı yönetim, bu süre içinde 10 dan fazla greve müsaade etmemiştir.

Sıkı Yönetim Kumandanlığı tarafından İstanbulda yalarında girişilen grev teşebbüslerini yasaklamıştır. Bunlardan en önemlileri Bank-İşin İş Bankasında, Türkiye Basın-İş Sendikasının da Başbakanlık Devlet Matbaasın da başlıyan grev hâdiseli bir şekilde devam etmektedir. Sıkı Yönetim Başkentte ayrıca OLEYİS, Servis İşçileri Sendikasına da grev müsaadesi vermemiştir.

Sıkı Yönetim Kumandanlığı tarafından İstanbulda yasaklanan grevler İş Bank-İşin İş Bankasında ve Türkiye Basın-İş Sendikasının da Tifdruk Matbaacılık A. Ş. girişeceği grevlerdir.

Spor — Gazetelerin son sayfalarını uzun zamandan beri işgal eden bir konu bu haftanın başında sonuca bağlandı. 23 Mayısta İzmirde oynana ve 4-0 Karşıyakanın lehine neticelenen maçın, şike olduğuna dair Futbol Federasyonunun verdiği kararla, Karşıyaka küme düştü, buna mukabil aldığı puan miktarına göre küme. düşmüş ve bütün kıymetli futbolcularını sağa sola kâptırmış olan bir İstanbul klübü: Beykoz, hiç ummadığı şekilde Millî Ligte kalmış oldu.

Hemencecik dalgalanmağa ve karışmaya politikacılardan da müsait olan spor çevreleri mutadları üzere hallaşlanmış pamuğa dönüverdiler. Kararın : taraflı olduğu, bölgeci endişelere dayandığı, İstanbulu kolladığı, İzmiri hedef aldığı istikametindeki çeşitli demeç ve yorumlar gazetelerin spor sayfalarını yukarıdan aşağı kap layıverdi. Ciddi memleket meselelerinde söyliyecekleri söz olmadığı için eğlendi konulara can atan bazı politikacılar da derhal duruma el koydular. Kararı politik bir demogoji haline getirmenin yollarını aramayp başladılar. İzmir AP Milletvekili Şinasiı Osma derhal bir demeç vererek Devlet Bakam Malik Yolaça çeşitli ithamlar savurdu.

Kararı takip edecek olan gürültüler daha bir süre devam edeceğe benzemektedir Ancak bütün bu tartışmalarda dikkati çeken husus, gürültülerin Kasımpaşa - Karşıyaka maçında şike olup olmadığı konusunda değil - bu husus parayı alan futbolcuların itirafan ile ispat edilmiştir - delillerin kifayetli olup olmadığı, kararın şeklî bazı kaidelere yüzde yüz uyup uymadığı noktalarında koparılmasıdır. Bu da Türk sporunda söz sahibi bazı çehrelerin "kızarmak" hasletlerini ne derecede muhafaza ettiklerini yeterince göstermektedir.

Kongreler — Bilgiç ve takımı ile; muhaliflerini karşı karşıya getiren AP İl Kongreleri bütün yurtta hararet ve şiddetle devam etmektedir. Bunlardan en çok dikkatleri üzerine topluyanı önümüzdeki Pazar günü ya pılacak olan İstanbul İl Kongresidir. Adalet Partisinin en karışık ve çeşitli cereyanları içinde toplıyan teşkilâtı İstanbul Teşkilâtıdır, Bu bakımdan Pazar, günü nelerin cereyan edeceğini kestirmek pek mümkün olamamaktadır. İstanbulda, Genel Merkezi elinde tutan Bilgiç ve titanına en şiddetle kafa tutan bazı AP'li gruplar at oynatmakta ve oldukça büyük bir kuvvete sahip bulunmaktadır. İl Başkam Nuri Eroganın Senatör adaylığının Genel Merkez tarafından veto edilmesini takip eden gürültüler daha unutulmamıştır. Erogan ve arkadaşları Pazar günü olanca güçleri ile mücadele etmeye kararlı görünmektedirler Parti içinde Bilgiçe karşı olanlar bu sebeplerle İstanbula çöreklenmiş ve vaziyetlerini almışlardır.

Durumun- vehametini farkeden Genel Başkan Vekili Bilgiç, Kongreden dört *gün* önce pür telaş İstanbula gelmiş ve çeşitli yerlerde "Tesanüt!" konuşmaları yapmaya koyulmuştur. Bilgiçin istediği, AP teşkilâtının Anadoluda yapılan İl kongrelerinde kendi hizibine gösterdiği bağlılığın İstanbulda da devam etmesidir.

Yolsuzluklar — Memleketimizde Atatürkçülüğün ne şekilde ve kimler tarafından istismar edildiğine dair yeni bir misâl son günlerde Başkente günlük konuşma konuları arasına girmiştir. Türkiye Kemalistler Teşkilâtının fikir ve yayın organı olduğunu son sayfasın da ilân eden ve kapağında Atatürkün büyük boy bir resmini taşıyan "Kemalizm" adlı dergi son sayısında imzasız bir hasmakele yayınlamıştır.

"Atatürkçülük Tasfiye mi ediliyor" başlıklı bu yazıda '"12 yıl evvel kahraman Türk ordusunun şanlı ocağında şerefli bir subay olarak vazife gören Yaşar Tokan adlı Atatürkçü bir devrim kahramanının'' Makina Kimya Endüstrisi Genel Müdür yardımcılığından alınarak daha önemsiz bir göreve nakline büyük bir hiddetle hücum edilmektedir.

Tirajına ve meçhul şöhretine göre olağan üstü miktarda ilanı sinesinde toplayan bu dergide savunulan Yaşar Tokan hakkında AKÎS okuyucularına uzun boylu bilgi vermek pek gerekli değildir. AKİS okuyucuları daha önce dergilerinde Makine Kimya Enstrisinde ortaya çıkan ve mahkemeye intikâl eden bir yolsuzluk hakkında geniş bileri bulduklarını hatırlıyacaklardır

İşte bu dergi tarafından "Atatürkçülerin tasfiyesi" olarak adlandırılan nakil işlemi ile başka bir önemsiz göreve alman Yaşar Tokan bu usulsüzlüğe ad» karışanlar dan biridir! . . .

İşin bir diğer ilginç yönü "Kemalizm" adlı bu derginin aynı sayısında başka bir sayfada da "Atatürkü istismar edenlerle mücadele edilmesini istiyoruz" başlıklı bir yazının yer almış olmasıdır.

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
Yıl: 11, 24 Temmuz 1964, Sayı : 527 Cilt: XXX

YURTTA OLUP BİTENLER

Cumhurbaşkanı Gürsel ve Başbakan İsmet İnönü
İki el bir baş içindir

Millet

İstanbulda olanlar

Bu haftanın başında İstanbulda cereyan eden hadisenin, geniş kütleler tarafından henüz gereği gibi anlaşılmış olduğunu söylemek güçtür. Hatta, doğrusu istenilirse, ilgililer dahi idealin gerisindedirler, Türkiye İran ve Pakistan arasında başlayan "işbirliği çalışmaları" Türkiye ve İrandan gelen "fren gayretleri" yüzünden tam hızını alamamıştır. Türkiye ve İran, bu sıkı işbirliğinden siyasi ve askeri cephenin muaf tutulmasını istemektedirler. Bu cepheler CENTO içinde müşterektir. O halde. CENTO-nun dışındaki işbirliğinde bunların üzerinde durmanın faydası ne olacak. tır.

Bu gerçekçi bir görüş değildir. CENTO'nun bütün toplantılarında siyasi ve askeri cephelerin dışındaki noktalarda Türkiye, İran ve Pakistan zaten hep müşterek bir tutum sahibi olmuşlardır. Ticaret, kültür, ulaştın» ma, maliye ve iktisat sahalarında daima işbirliğinin taraftarlığını yapmışlardır. Şimdi, bunun fiili adımı atılmaktadır. Ama bu bölge bakımından bir yenilik ve başka memleketler için cazibe değildir.

Bugün dünyada, Batıya düşman, ama komünist olmayan bir blok vardır. Bu blok, Batı düşmanlığım bir bayrak olarak kullanmaktadır ve çok memleketi o bayrak altında toplamak tadır. Şimdi,' Türkiye ile İran ve Pakistan başka bir blok halinde bu topluluğun karşısına çıkarsa dünya politikasında önem kazanır: Komünizme düşman ,ama Batının emrinde ve dümen suyunda olmayan bir grup. Bu ise, ancak Türkiye ile İran ve Pakistan dış politikalarını birleştirirlerse ve CENTO'nun dışında işbirliği yaparlarsa gerçekleşebilir. Zira CENTO'nun, iki Batılı ortağın, anglo-ame-

HAFTANIN İÇİNDEN

Politika Hayatı

Metin TOKER

Türkiyede önemli bir değişiklik oluyor, Tâbii mazur görünüz, biraz argodur ama, değişikliği anlatmak için ondan iyisini bulmak güçtür: Halk artık profesyonel politikacıya ve onun yaptığına "boş veriyor", Nitekim, görülüyor, partilerin bu yas sıcağında tertipledikleri kongreler hiç ilgi çekmiyor ve yolu o kongrelere düşen delegeler, bir arka sıraya çekilip uyumayı tercih ediyor. Bunu "yaz sıcağı" ile izah etmek doğru değildir, Hava sühunet) ne olursa olsun, particilik Türkiyede eski manasını kaybetmiştir.

Parti düşmanlığı ile halkın particiliğe karsı ilgisizliğini birbirinden ayırmak lazımdır. Elbette ki bir demokratik rejimin esası siyasi partilerdir ve Türkiyede rejimin "çok partili rejim" olması hepimizin gayesidir, hedefidir. Ancak: Türkiyede öyle bir devir yalanmıştır ki, partiler ve particilik "her şey" olmuş, bunun üzerine milli ayrılıklar bina edilmiş her parti toplantısı bir gövde gösterisi haline bürünmüş, parti rozeti gündelik hayatta bütün kapıları açan veya kapayan bir sihirli vasıta yerine geçmiştir. Partizanlığın, geniş manada tarihe karışmasıyla birlikte partiler ve particilik de, vatandaş sözünde, o önemini kaybetmiştir.

İhtilalden bu yana Türkiyede, bilhassa bir belirli çevrenin parti düşmanlığı yaptığı doğrudur, Tip olarak politikacı da, karikatüristlerin ve fıkra yazarlarının en sevdikleri konu haline gelmiştir. Silindir şapkalı, göbekli, menfaatperest politikacı tipine her hakaret reva görülmüştür. Bu tipin bunların bir çoğunu ziyadesiyle hak etmiş bulunduğunu saklamak imkânı yoktur. Fakat bu kampanya, geniş halk kütlelerindeki ilgisizliğin sebebini teşkil etmemiştir. Nimetlerin gene parti kanalıyla dağıtıldığı devir açılsın, politikacı derhal eski tahtına oturacaktır Ve çok vatandaş onu tekrar baş tacı edecektir. Böyle bir fevrin açılmasına memleketin sağlam kuvvetleri kesin şekilde karsı olduklarından dolayıdır ki Türkiyede bu profesyonel politikacı tipinin istikbali parlak görünmemektedir.

Türkiyede partiler hiç bir zaman, menfaat şebekesi olmak bakımından, aralarında büyük fark göstermemişlerdir, CHP yıllar yılı, mensuplarına, daha doğrusu teşkilât mensuplarına avantajlar sağlamıştır. İktidarı DP aldıktan sonra o, bunu bir politika felsefesi haline getirmiş ve adeta sanat yapmıştır. İktidar değişikliğiyle birlikte parti değişikliklerinin ve transferlerin başgöstermesi de bizdeki politika hayatinin bu hususiyeti neticesidir CHP'nin kara gözlerine değil sağladığı avantaja tutkun olanlar 1950'yi takip eden on yıl içinde göğüslerindeki rozeti bir yenisiyle değiştirmekte hiç bir mahzur görmemişlerdir. Bunlar, avantaj sağlayamayacak hale gelen eski partileri içinde işgal ettikleri yeri yeni kudretli partinin saflarında işgal etmek için harekete geçmişler Ve çoğu da muvaffak olmuşlardır. Tip tutarak da DP'li Ocak Başkanı ile CHP'li Ocak Başkanı arasında fazla bir fark aramak beyhudedir.

CHP fiilen iktidarı aldıktan sonra bu tipler derhal ellerini uğuşturmuşlardır ve "bekledikleri gün"ün geldiği kanısı içinde liderlerine yaklaşmışlardır. 1961 seçimlerinde CHP, beklendiği gibi kesin bir ekseriyet alsaydı durum ne olurdu, bugün bir tahmin yapmak güçtür. Fakat gerçek şudur ki, eski manasıyla partizanlık 1961 seçimlerinden bu yana politika hayatından kalkmıştır Ve 1950-60 arasında bunun en koyusunu yapanların yeni iktidarı ayın damgayla ithama kalkışmaları hem çok suni kaçmaktadır, hem de fazla bir tesir uyandırmamaktadır. Çok C'HP'linin feryat ve figanı eski çamların bardak olduğunun delilini teşkil etmektedir.

Öyle olunca, böyle bir partinin teşkilatında geceyi gündüze katarak çalışmak hiç bir mana ifade etmez hale gelmiştir.

Yıllar yılı bu memlekette bir takım tipler, politika hayatında rol oynamıştır ki bunların meslekleri "politikan" olmuştur. 1950'den evvel CHP de. 1950-60 arasında DP'de kazançlarım particilikten sağlayan bir sınıf türemiştir. Bunlar, belki meşru, belki gayrimeşru komisyonculuk yapmışlardır ve takip ettikleri işlerin sahiplerinden hisselerini almak suretiyle gül gibi geçinip gitmişlerdir. Parti mücadelelerine parti içi rekabetlere, kongrelerede kulis çalışmalarına hep, mesleğin bu hususiyeti canlılık, revnak vermiştir. Bir Ocak Başkanlığına bir düzine talibin çıkmasını başka türlü izah imkânı yoktur Menfaati kaybetmektedir ve derin bir kış uykusuna yatmaktadır, politika hayatında partizanlık kalktığı içindir ki bilhassa CHP'de seçimler arasında teşkilât bütün hayatiyetini kaybetmektedir ve derin bir kış uykusuna yatmaktadır. AP'daki hareket, mensuplarının çoğu DP'den derlenmiş bir partinin saflarında "eski iyi günlerin geri geleceği" ümidinin hâlâ yaşamakta elmasının neticesidir. AP kendi çapında ve imkânları nispetinde bir partizanlığı fiilen yapmaktadır da.. Bir geniş tabaka AP iktidarın bu yüzden dört gözle beklemektedir. AP nin eline iktidar geçerse onun bu tabakayı hayâl sukutuna uğratmayacağı eski DP prensiplerini hemen benimseyceği doğrudur. Ama memleketin şartları ve yeni kuvvetleri bu çabayı iki günde perişan edecektir.

Bundan dolayıdır ki Türkiyede oy artık parti teşkilatının ağısında değildir. Yıllar yıl Hükümete oyu Parti getirmiştir. Bundan sonra Hükümet Partiye, oy getirecektir veya oy kaybettirecektir Elbette ki bir secimde parti teşkilâtı "ayak hizmetleri"ni başardığı nisbette oy toplanmasında, daha doğrusu oyların kaybolmasında rol oynayacaktır.

Ama Türkiyenin yeni politika hayatında Hükümetlerin başarısı, seçimlerin sonucu üzerinde en büyük role sahip olacaktır

rikanların tesiri altında bulunduğunu görmemek imkânı yoktur.

Millet olarak, emperyalist devrin tesiriyle Batıya düşman kütlelerin bulunduğu doğrudur. Ama bu his hususi itinayla beslenmektedir ve artık her yerde bir mâna ifade etmemektedir. Eğer Nasırın geniş ve kesif propaganda makinası işlemese arapların Batı aleyhinde direneceklerini sanmak için çok saf olmak lâzımdır. Aksine, belki Nasırın elinden kurtarılmalan güç araplar değil ama,, başka bir çok millet temeli değişik bir politikanın hasretini benliğinde duymaktadır.

Komünizmin ipliği pazardadır ve ancak en aşırılar bunun methiyesini yapmaktadırlar Buna mukabil Batıya dost, fakat Batıya uşak olmayan bir bloka dünyanın ihtiyacı vardır. Ticaret, kültür, ulaştırma, maliye, iktisat.. Bunlar önemli sahalardır. Fakat paktlara ve bloklara kuvvet veren siyasi cephedir. Meşhur Balkan Paktı, o cephesi rafa kaldırıldığı zaman nefesini vermiştir. Türkiye ile İranın, çekingenliklerini bırakıp daha cesur vaziyet almaları, Pakistanın tavsiyelerine ve samimi arzularına daha fazla itibar göstermeleri tavsiyeye şayan gözükmektedir.

Aksi halde, bugün başlayan mutlu devir bir spektaküler gösteri olmanın çok az ilerisine geçecektir ve dünyada fazla bir mâna ifade etmeyecektir.

Dış Politika

Yeni Üçler

Kapaktaki ittifak

Fikrin babası, doğrudan doğruya Pakistan Cumhurbaşkanı Eyüp Handı. İçinde bulunduğumuz bu ayın başlarında, Gürselin resmî davetlisi olarak Başkente gelen Eyüp Han, öteden beri batılılarla ortak olarak katıldığı çeşitli paktlardan hiç de memnun olmadığım, bunun yanı sıra kendi yağıyla kavrulma mecburiyeti ile haşhaşa bırakılanların asıl bir araya gelip birleşmeleri ve karşılıklı her konuda birbirlerine yardımcı olmaları gerektiğine inancım, bîr Cumartesi akşamı, kalmakta olduğu Hariciye Köşkünün salonlarında yaptığı bir sohbet toplantısında açıkladı.

İran Şahı Yeşilköyde
Sessiz sedasız

Hariciye Köşkündeki bu gayri resmi sohbet toplantısının gerçek amacı, türk aydınlan ve gazetecileriyle hem tanışmak ve hem de Türkiye ile Pakistanı yakından ilgilendiren ortak konulan konuşup tartışmaktı. Eyüp Han, böylece misafir kaldığı Ankaraya bir başka yenilik de getirmiş oluyordu. Bu, hükümet edenin, problemleri kamu oyu önünde açık açık tartışma ve konuşma şekliydi.

Eyüp Han ,bu arada uzun bir süredir ağzında ıslanmakta olan baklayı da çıkardı. Herhangi bir protokole bağlı kalmadan bir çeşit bağımsızlık ve rahatlık içinde konuşmaya başladı ve iktisaden geri kalmış müslüman milletlerin günümüzdeki dünya şartlarına bakarak artık mutlaka seslerini duyurma gereği üzerinde durdu. Dünya, gerçi iki büyük bloka ayrılmışta ama ,öteden beri bir üçüncü blok, tarafsızlar bloku da bu iki büyük blok arasında kendine eni konu bir yer edinmişti, İçinde yaşadığımız yüzyıl, devleşmiş devletlerin yüzyılıydı, Amerika, Rusya, Çin ve Hindistan etraflarım git gide büyüyen bir tesir; altına alıyorlardı. Meselâ bir Pakistan bu üç devle çepeçevre sarılmıştı. Her an bir tehlike ile karşı karşıya gelebilirdi. Türkiyenin olsun, İranın ve Afganistanın olsun bir Pakistandan farkı yoktu. Bu çeşit küçük devletler, büyüklerin amaçlarına ve arzularına âlet olmak istemiyorlarsa mutlaka birleşmek ve ortak güçlerini bir araya getirmek zorundaydılar Küçük, devletler önce iktisadi ve kültürel yakınlaşmaya bakmalılar ve yekdiğerlerini iyiden iyiye tanımalıydılar. Bu alanlardaki yakınlaşmalar, küçüklerin ortak güçlerini hem daha çok arttıracak ve hem de öbür devletlere karşı onları hatırı sayılır bir dayanışmaya götürecekti.

En önemli bağ: Din

Eyüp Han, bu çeşit küçük devletleri birbirine yaklaştırıp destek olmada en önemli unsur olarak dini görüyordu; Müslüman milletler ve halklar, yüzyıllar boyunca yaptıkları gibi işi kaderciliğe ve Allaha havaleden bundan böyle artık vazgeçmeliydiler. Bu, korkulu ve sonunda iktisadi tehlikeler doğuran bir eğilimdi. Bu çeşit bir zihniyet devrimi gelecek için bu müslüman milletlere ve halklara istenen ve beklenen ilerlemenin birinci ve değişmez şarta olarak görünüyordu Batılı anlamda bir zihniyet ve tekniğin bir ülkede belirli ve sınırlı bir toplulukça benimsenmesi, gerçekte hiç bir önem taşımıyordu. Bu, denenmiş ve başarısızlığa uğramış bir yoldu. Üstelik yeterli de değildi.

Halbuki, islâm dini genel olarak akılcı davranış ve düşüncenin hiç bir zaman karşısında olmamıştı. Allah gözünde insanların eşitliği ve insanların yeryüzündeki davranışlarının sorumluluk payı islâm dininin ana ilkeleri arasındaydı ve günümüz çağdaş adalet ve demokrasi ilkeleriyle çatışmaktan kesinlikle uzakta.

Eyüp Hanın üzerinde durduğu bir başka nokta da müslümanların kutsal kitabı Kur'anda belirtilen "müslümanların orta yolun yolcuları olduklarıydı ve Eyüp Han, ençok günümüzde tutulması gereken yol olarak, bunun tercih edilmesi şartını ileri sürüyordu. Küçük devletler, din faktörünün da yardımıyla her alanda birbirlerine yak

laşmalılar ve bundan faydalanarak iktisadi ve kültürel gelişmelerini gerçekleştirmeliydiler. Ayrıca bunun yanı sıra kurulmuş olan güvenlik sistemi aynen korunacak, kültür ve iktisat alanlarındaki istenen yaklaşma belirli bir düzene sokularak yavaştan başlayıp hızlıya doğru götürülecekti. Küçük devletler için bundan başka herhangi bir kurtuluş yolu yoktu. İyi ve güçlü bir dayanışmayla orta yola gitmek ve bu yolu sürdürmek, en aklı başında iş olacaktı.

Eyüp Hanın ortaya attığı bu fikir, yakın komşusu İran ile onun yakın komşusu Türkiye için cazip ve ilgi çekici geldi. Her ne kadar bu olaydan iki hafta sonra gerçekleştirilen üçlü büyük toplantı dolayısıyla ağır başlılığı ile ün salmış Times, bu konuyu ele alarak üç devletin batılı İttifaklardan son günlerde büyük hayâl kırıklıklarına uğraması yüzünden böyle bir yakınlaşmaya yöneldiklerini söylediyse de berikiler bunun üzerinde pek durmadılar. Tinlesin asıl üzerinde durduğu bir başka önemli nokta da. bugün için Ortadoğuda komünist tehdidinin önemini kaybettiği ve yine Ortadoğunun Kuzeye karşı bir kalkan sayıldığı günlerin artık çoktan geçmiş olduğuydu

ön çalışmalar

Pakistan Cumhurbaşkanı Eyüp Han Türkiye ziyaretini tamamladıktan sonra, yeniden gelmek ve yeni üçlü andlaşmayı hem konuşup dört başı mamur görüşmek ve hem de bütünüyle gerçekleştirme yoluna gitmek üzere batı ülkelerine geçti, Bu arada iş ciddiye alınmış, fikir benimsenmiş ve üç küçük devletin yetkilileri, ortaklaşa işin ön çalışmalarına başlamışlardı.. Bu ön çalışmalarda, hangi alanlarda güçbirliğine gidileceği kararlaştırılacak, yakınlaşma yolları aranıp bulunacak ve iş giderek kuvveden fiile çıkarılacaktı.

İlk ön çalışma bitirildikten sonra, buna Bakanlar seviyesindeki yeni çalışmalar da katıldı. CENTO içinde zaten birleşik olarak yaşıyan üç devlet bundan böyle bir andlaşmanın maddi ve mânevi gücünü arttıracaklar, iktisadi kordinasyonu geçerek karşılıklı teknik yardımlarla aradaki sınır tellerini de kaldırın birbirinine daha fazla yakınlnacaklardı. Gümrük kolaylıkları tanımak ortak endüstriye gitmek eldeki yatırımları biriktirmek, turizm çalışmalarında üçlü fayda, sağlamak elde edilen ürünleri ve malları ortak satışa götürmek gerçekleştirilmesi istenenlerin başında geliyordu.

Geride bıraktığımız haftanın ba-

şındaki Pazartesi günü, üç devlet temsilcileri yeni bir umut ve yen, bir dünya yaratmanın şevki için de önce Ankarada sonra da Devlet Başkanlarıyla İstanbulda toplandılar ve ortak andlaşmayı imzalayıp yürürlüğe koydular. Bunun için, İstanbulda iki toplantı yapıldı. Birincisi Başbakanlar, ikincisi ise, Devlet Başkanları seviyesindeydi. Birincileri Bakanlarının hazırladıklarını Hükümet Başkanı olarak gözden geçirip müzakeresini yaptılar ve sonra da Devlet Başkanlarına sundular. Bu toplantılarda, memleketlerinin Anayasaları ve hususiyetle ri icabı Şah, Eyüp Han ve İnönü birinci plândaki rolleri oynadılar.

Ankarada haftanın ilk günü yapılan Bakanlar seviyesindeki toplantı, Türk Maliye Bakanı Ferit Melenin başkanlığındaydı. Toplantıya İran Ekonomi Bakanı Alinaghy Alıkhani ve Pakistan Maliye Bakanı Mohammet Snoaib başkanlığındaki İran. Pakistan ve Tür kiye delegasyonları tam kadroları ile katıldılar ve hızlı bir çalışma sonunda İstanbulda sözkonusu edilecek raporu hazırlayıp kotardılar. Kurulan komite raporu bütün süratiyle temiz etti ve öğleden sonra rapor bir sonraki güne yetiştirilecek duruma getirildi.

Pazartesi günü gelecek olan iki dış ülke Cumhurbaşkanı için İstanbulda da bütün hazırlıklar sona erdirilmişti Bu konuda ilgililerden en fazla çalışanı ve kendini göstereni. İran Dışişlerinin temsilcileri oldu Önce Süreyya, sonra da Ferah Diba dolayısıyla Şan Rıza Pehleviye yakınlık duyan İs**tanbul ve İstanbul esnafı Pazartesi** sabahından itibaren dükkanlarının vitrinlerini renkli ve ofset olarak bastırılmış Şahın ve Şahla Ferah Dibanın başbaşa çekilmiş resimleriyle donattı.

Bunun yanı sıra şehir, her uç devletin bayraklarıyla süslenmiş bulunuyordu.

İstanbula ilk gelen Cumhurbaşkanı, Cemal Gürsel oldu. Yeşil köyde uçaktan inen Gürsel, pek neşeli görünmüyordu. Yorgundu, biraz süzülmüştü ama gazetcilere karşı bunu sak lamasını da bildi. Yeni üçlü andlaşma konusunda ne düşündüğü sorusuna bir karşılık vermeyi de Başbakanı İnönüye bıraktı. Aynı günün akşamı ise, Başbakan İnönü, uçak yerine, treni tercih ederek Ankaradan İstanbula doğru yola çıkmıştı. Meclisin de tatile girmiş olması sebebiyle, haftanın başında siyasî ağırlık, böylece beklendiği bir şekilde İstanbula sarkmış ve bindirmiş bulunuyordu.

Ve geldiler

Saatlerin tam 11'i gösterdikleri bir sırada geride bıraktığımız haftanın ilk günü olan Pazartesi günü, Yeşilköy hava alanının üzerinde mavi bir Jet uçağı belirdi ve süzüldü, süzüldü, alana doğru inmınye başladı. Uçak tren Şehinşahlığının forsunu taşıyordu ve içinde de üçlü yeni paktın ilk misafiri Şah Muhammed Rıza Pehleyi vardı.

Uçak alana indi ve açılan kapıdan üzerinde hava mareşali üniforması olduğu halde Rıza Pehlâvl indi. Karşılayanlar arasında Türkiye Cumhurbaşkanı Başbakan İnönü, Senato Başkanı Enver Aka, Erkin, Sirman. Akı ve diğer ilgili kişiler vardı. Gürsel bir

Başbakan Kumandanlar tarafından uğurlanıyor
Vazifenin sonu gelmez

önceki güne karşılık daha da sağlıklı görünüyordu. Lacivert bir elbise giymiş ve buna uygun bir boyunbağı takmıştı. Başbakan İnönü ise, karşılayıcılar grubunun en şık adamıydı. Üç düğme ve modaya uygun koyu renk bir elbise giymişti. Gelenek gereğince milli marşlar dinlenecekti ama, uçağın kapısına adeta hücum eden İran kolonisi, töreni belirli bir süre geciktirdi. Şah kapıyı açmış ve inmişti ki, koloni derhal taarruza geçti ve iki kat yere eğilerek Şahın ellerini öpmeye başladılar. Şahın yanında genç Başbakanı Hasan Ali Mansur Dışişleri Bakanı Abbas Aram, Genelkurmay Lojistik Dairesi Başkanı Orgeneral Fazelî ve diğer ilgililer vardı.

Hazır bekleyen tören kıtası teftiş edildi, karşılıklı nezaket el sıkışmaları yapıldı ve Şah, şeref salonuna alındı. Bu arada protokol, her zaman bu çeşit karşılama ve ziyaretlerde olduğu gibi ne yapacağını, ne edeceğini bilmez bir durumdaydı. Gazetecilerin görev yapmalarına ise, hem emniyet ve hem de Örfî İdare yetkililerince imkân verilmedi üç gün öncesinde görev yapacakların tam listesi istenmiş ve gazeteler de görevlilerini bildirmiş lerdi; Ama bütün bu çabalar o anda toz olup havaya gitti.. Herkes, daha doğrusu emniyet ve Örfî İdare yetkilileri, bildiklerini okudular ve durum öylesine çorba bir şekil, aldı ki resim çekmeleri için bile şeref salonuna ancak ikişer ikişer foto muhabirlerini aldılar ve geri kalanları salonun semtine bile uğratmadılar

Bütün, bu hay huy, tam yirmibeş dakika sürdü. Belki daha da kısa sürecekti ama, bizim ünlü pasaport polisimiz burada da kendini gösterip belli etmekte gecikmedi. Şeref salonuna girdiklerinden bir on dakika sonra, İranlı bir kaç ilgili dışarıya uğradıktı ve "Şah, hemen gitmek istiyor.." dediler.

Şah hemen gitmek isteyebilirdi ama, buna kafiyen imkân yoktu! Şahın yanında gelmiş olan dokuz kişinin pasaport muameleri henüz bitmemişti ve Şah hazretleri bir on dakikacık daha istirahat buyurmak lûtfunda bulunurlarsa pasaport işleri de hemencecik bitivermiş olurdu.

Şah, hava alanına indiğinden tam yirmibeş dakika sonra yola çıktı ve bir kortejle ikametine ayrılan Şale Köşküne gitti.

Şahın ardından iki saat elli dakika sonra Pakistan Cumhurbaşkanı Eyüp Han geldi Eyüp Hanı getiren Pakistan hava yollarına ait uçak, 13.50'de Yeşilköy hava alanına indi ve Şahı karşılayan ilgililerce ayni tören ve protokolla karşılandı. Eyüp Han da beraberinde Dışişleri Bakanı Zülfikâr Ali Bhuotto, Plânlama Bakanı Said Hasan, Eğitim Bakanı müsteşarı Prens Aurangzeb, kızı ve öbür ilgilileri getirmişti. Yine eller sıkıldı yine Milli marşlar dinlendi, yine askerî kıta teştif edildi, yine emniyet ve Örfî İdare yet killileri gazetecilerin görev yapmalarını engellediler ve Eyüp Han yanındakilerle birlikte Küçüksü Kasrına doğru yola koyulup gitti.

Eyüp Han Gürsel ve İnönü ile birlikte
Üç anlayışı lider

Dolmabahçede ve Florya Köşkünde

Salı gününe ait resmi toplantı saat. 10'da diye ilân edilmişti ama 11.30 da başladı ve 45 dakika sürdü. Dolmabahçe Sarayının şeref salonu bu toplantı için ayrılmışta. Toplantıya Pakis tan adına Eyüp Han, İran adına Rıza Pehlevi ve Türkiye adına da Başbakan İsmet İnönü katılmaktaydı.

Toplantıya ilk gelen, evsahibi durumundaki İnönüydü. İnönü yine bir gün öncekini aratmayacak bir şıklıktaydı. Üzerinde gri bir elbise vardı, bu defa benekli bir boyunbağı takınmıştı. İnönüden sonra komşuluk sırasına uygun olarak İran Şahı geldi. Şah Pehlevînin ardından Eyüp Han. Küçüksu Kasrında kaldığı için motor la Dolmabahçeye çıktı. Şah, sivil ve koyu mavi bir elbiseyleydi. Eyüp Han ise - gerçek mareşal olduğu halde - yine sivildi ve başından da kalpağını eksik etmiyordu.

Toplanan -liderler -ikisi Devlet Başkanı, biri de Devlet Başkanı temsilcisiydi - yanlarına Dışişleri Bakanlarını da katarak bir odaya çekildiler ve hazırlanmış olan raporu bir kere daha gözden geçirdiler Çok kısa bir süre sonunda, çekildikleri odadan çıktıklarında her üçünün de yüzleri gülüyordu. Esas üzerinde tam bir anlaşmaya varılmıştı. Bu arada geridekilerle de bir çalışma komisyonu kurmuşlardı. Saat 12.15 de iki Başkan ve bir Başbakan toplantı salonunu kolkola girmiş ve son derece güleç bir yüz te terkettiler. Protokol düzenleyicileri, emniyet ve Örfî İdare yetkilileri bir gün öncesinde olduğu gibi gazetecilerin görev yapmamalarına bilhassa dikkat ediyorlar, gazetecileri değil konuşturup soru sordurmak Şalım, Eyüp Hanın ve İnönünün yanına yaklaştırmıyorlardı.

İnönü, misafirlerinden ayrıldıktan sonra, Floryadaki Cumhurbaşkanlığı köşküne gitti ve Gürsele sabahki toplantı ve alınan sonuçlar üzerinde bilgi verdi

İnönü, Floryada Cumhurbaşkanı Gürsel bilgi verir, açıklamalarda bulunurken Şah. Acar motoruyla Büyükadaya gezintiye çıktı ve Anadolu Kulübünde İstakoz, pilavlı pilnç, salata, meyve salatası dondurma ve kahveden müteşekkil öğle yemeğini yedi, Ayni saatlerde ikinci misafir Eyüp Han da Yeniköyde öğle yemeğini yemekteydi.

O günün akşamüstüne doğru iki Devlet Başkanı, Türkiye Cumhurbaşkanının kaldığı Florya Köşküne gittiler ve burada son ve Bakanlar se-

viyesindeki toplantıyı tamamlayarak işi daha da perçinleştirdiler.

İlk neticeler

Devlet Başkanlarının bu ziyaretlerinde, Amerakada İnönüye tatbik edilen çalışma tarzı tatbik olundu, Amerikalılar, az zamana çok şey sığdırmak için davetleri de "çalışma yemeği" haline getirmektedirler. Nitekim, ziyaretin iki resmî ziyafeti, Başbakan İnönünün Çınardaki yemeği ile Başkan Gürselin Floryadaki ziyafeti bu tarz davetler oldu, Türk millî oyunlarından bir gösterinin de yer aldığı Çınar yemeğinden sonra, iki Devlet Başkanıyla İnönü terasın ucundaki bir. masaya yardımcılarıyla birlikte oturdular ve sabahın birbuçuğuna kadar çalıştılar. Orada, bir gün sonraki görüşmelerin ana hatları tesbit edildi.

Floryadaki yemek de çalışmalarını son kısmını teşkil etti Bu sefer Devlet Başkanları ve Türkiye ile İran Başbakanları yardımcılarıyla birlikte netice üzerinde çalıştılar.

Netice şudur: Siyasi ve askerî taraf hariç olmak üzere, akla gelebilecek bütün sahalarda üç memleket müşterek bir faaliyet gösterecektir. Bu prensip kararının uygulanması için komiteler kurulmuştur, bunlar teferruatı tesbit edeceklerdir. Bir akortsuz ses. bizim kıymetli Hava Yollarımızdan çıktı, İran ve Pakistanlılar, İskandinavya Hava Yolları tertibinde bir müşterek şirketin faaliyete geçmesini istiyorlardı. Buna karşı, bizim zarar eden, ama dışarlarda büroları - ve dolayısıyla adamları.- olan, yani yemlikleri bulunan Hava Yollarımız "şahsiyetini kaybedeceği" îtirazıyla karşı çıktı, Ancak bu itiraz, yetkili Hükümet adanılan tarafından elbette ortadan kaldırılacak ve o sahada da üçlü işbirliği sağlanacaktır

Tebliğ, haftanın ortasındaki Çarşamba günü yayınlandı. Siyasî cephe bahsinde bir sükut vardı Fakat öteki bütün sahalarda, elde edilmiş bulunan anlaşmalar bahis konusu ediliyordu.

Temasların "çok iyi" netice verdiğini, o gün hava alanında. Şah ile Eyüp Han uğurlanırken görüp anlamak kaabildi. Herkeste yüzü gülüyordu.

Polis memnun

İstanbul Toplantısı siyası tarafı hariç, bir tek kişiye baş ağrısı verdi. İstanbul Emniyet Müdürüne Şahın gittiği her memlekette oradaki iranlı öğrencilerin harekete geçip Şah alev hinde gösteri yapmaları adettir İstanbuldaki iranlı öğrenciler de bunu unutmadılar. Şahın gelişinin arefesinde

Gürsel uçakta
Yeni adımlar

bir bildin yayınlayıp kendisinin İranı temsil etmediğini ileri sürdüler. Şah aleyhinde gösteri yapacaklardı. Fakat Emniyet sıkı tedbirler aldı, iranlı öğrenciler de bu defa fazla ısrar etmediler. Buna mukabil; bayanlar "Milletlerarası Sosyete Adamı tarafını bildikleri Majesteyi can-ı gönülden alkışlamayı ihmal etmediler.

Bu sayede Şah İstanbuldan iki kat memnun ayrıldı.

Dış işleri

Sırça Köşk

Dışişleri Bakanlığı memurlarının hepsi yüksek tahsil görmüşlerdir. Başka devlet dairelerinde bîr memurun, arkadaşları arasında temayüz edebilmesi için önemli bir faktör olan yabancı dil bilgisi bu bakanlıkta, ahval-i adiyeden sayılır. Hattâ Başkâtiplik ve daha yüksek mevkilerde bulunanların hemen hepsi iki veya daha fazla yabancı dil bilirler. Oturma, kalkma, fiyakalı lâf etme yetenekleri mükemmeldir. Konuşmalarını zarif esprilerle süsler, herhangi bir başka meslek mensubuna göre çok daha kolaylıkla sempati kazanırlar. Dünya olay» larını yakından takip etmeleri mümkündür. Uzun süreler dış ülkelerde kaldıkları için olayları değerlendirmek bakımından daha geniş bir perspektive sahip olmaları gerekir..

O halde Türkiyedeki personel Standardına göre yüksek nitelikleri olan bu bakanlık mensupları nar sil olup ta bir türlü Türkiyeyi temsil görevini yeterince yerine getirememektedirler?

İşte birkaç haftadan beri Dışişleri Bakanlığı mensuplarını kara kara düşündüren problem budur. Başta Bakan Feridun Cemal Erkin olmak üzere kilit noktalarındaki haticiyeciler bu soruya cevap bulmağa çalışmakta ve gereken tedbirleri araştırmaktadırlar.

Mesele ilk defa bundan kısa bir süre önce Başbakan İsmet İnönünün Amerika gezisini müteakip bu mecmua tarafından ortaya konmuş, bir anda bütün basın tarafından benimsenmiştir. Şimdi gazete ve dergilerden yöneltilen şimşekler, Dışişleri Bakanlığının çatısında çakmaktadır.. Gerçi bunların içinde hissi ya da yanlış verilere dayanılarak kaleme alınmış olanları çoktur ama giderek iddiaların tümünün yersiz ve gerçekten uzak olduğunu iddia etmek te imkânsızdır.

Nitekim bu husus o kadar açıktır ki. dış teşkilâttaki keşmekeş karşısında meşhur İnönü sabrı bile infilâk etmiş ve Başbakan :

«— Bunu hiç unutmıyacağım» demekten kendini alamamıştır.

Tedbirler

Gerek İnönünün sözlerinde ifadesini bulan ve gerekse basında hemen benimseniveren Hariciyeye karşı hoşnutsuzluk kısa bir süre içinde bakanlık bünyesinde de dalgalanmalara sebep oldu. Enfermasyon Dairesi Genel Müdürü İsmail Soysal bir basın toplantısı düzenleyerek gazetecilere tenkidlerin pek çoğunun yerinde olduğunu ancak bundan bütün bir teşkilatın suçlanmaması gerektiğini ve aksaklıkların önlenmesi için gerekli tedbirlerin aranmakta olduğunu söyledi.

Gerçekten son günlerde Dışişleri Bakanlığında, teşkilâtta görülen aksaklıkları düzeltmek üzere kesif bir faaliyet göze çarpmaktadır. Bu konu ile ilgili olarak hazırlanacak yönetmelik için çeşitli hususlar incelenmekte ve gerek diplomatların ve gerekse de onların eşlerinin eğitilmesi amacını güden yeni bir çalışma sistemi üzerinde durulmaktadır. Bunun için dış teşkilâta, bulundukları ülkeler hariciyelerinin çalışma sistemlerini incelemeleri ve en kısa zamanda bu incelemelerinin sonuçlarını birer rapor halinde merkeze göndermeleri bildirilmiştir.

Şimdilik bütün genel müdürle-

rin birleştikleri husus memurun iş başında yetiştirilmesi gerektiğidir. Bu sebeple, bakanlığa yeni giren memur sadece bir dairede değil kısa sürelerle bütün dairelerde çalıştırılacak ve böylece her konuda bilgi sahibi olması sağlanacaktır. Ancak bu arada karşılaşılan güçlük, memurun tam bir işi kavramışken diğeri daireye gitmesi yüzünden ilk dairede işlerin yüzüstü kalmasıdır ki, buna da bulunan çare kadroların genişletilmesi olmuştur. Bu konuda Maliye Bakanlığına gerekli müracaat yapılmış bulunmaktadır.

Ayrıca meslek memurlarına, eğitici kurslar açılması da düşünülmektedir. İş saatleri dışında düzenlenecek olan bu kurslarda nota yazmaktan, şifre çözümüne kadar bütün mesleki bilgiler verilecektir. Tayin ve terfi işleri ise daha modern esaslara bağlanacak, sisteme teşvik edici bir yön verilecektir. Üzerinde önemle durulan bir diğer husus da evrak arşivlerini içinde bulunduğu keşmekeşten kurtarmaktır. Dışişleri Bakanlığında arşiv işleri bugün kelimenin tam anlamıyla laçkadır. Aranan bir anlaşma metni, Puorto Rico ile Guatemala arasında değil, Türkiyenin imzasını taşıyan bir anlaşma dahi ancak haftalarca süren bir araştırmadan sonra bulunabilmektedir. Tabii bu da bir kadro ve yer meselesidir. Evrakların fotokopilerinin alınması bunların bir sistem dahilinde tasnifi bu konuda yetişkin personeli gerektirmektedir.

Dışişleri Bakanlığı binası
Alan da satan da memnun değil

Dış görevlerde bulunan memurların da yetişmelerini sağlamak üzere her yıl belirli bazı kitapları okumaları ve bu kitaplar üzerinde tez hazırlamaları mecburiyeti konulması düşünülmektedir. Diplomat eşlerinin nasıl eğitileceği meselesi ise henüz kesin bir karara bağlanmamıştır.

Tabii bu tedbirler henüz proje halindedir. Ve tekliflerin tamamını kapsamamaktadır. Bu arada dış görevlerin en çok 7 yıl olması ve dış, teşkilâtta bulunan hariciyecilerin diğer elçilerle olan münasebetlerinin bazı bakanlık mensupları tarafından her yıl teftiş edilerek, sonucun , birer raporla merkeze bildirilmesi gibi diğer teklifler de mevcuttur.

Akıl yaşta değil..

Bugün artık daire genel müdürlüğü gibi en yüksek noktalara gelmiş bulunan yaşları 40 - 60 arasındaki hariciyeciler gülerek eski devirleri anlatırlar. Söylentilere göre Cumhuriyetin ilânından sonra devlet dairelerinde müthiş bir personel sıkıntısı varmış ve o zamanlar, Dışişleri Bakanlığında çalıştırılmak üzere Ankara Garından kılığı kıyafeti düzgün «Bonjur» demesini bilen kimseler toplanılmış. İşte o neslin tesiri bugün istisnalar hariç, halâ devam etmektedir. Dış görevde biraz para yapıp Türkiyeye dönünce bir apartıman katı alıp istikbali garantilemek.. Sırf bunun için nefislerini ayaküstü atıştırılan bir - iki hamburgerle körleten kokteyllerde, acaba birini davet etmek zorunda kalırmıyım diye saklanacak delik arayan hariciyecilerimiz pek çoktur. İşin garip tarafı bu tutumun genellikle yaşlı, hariciyeciler kilit noktaları tutmaya başlıyan bir arasında görülmeğidir. Bugün artık başka nesil ise tasarruf bir yana çok defa Türkiyeye borçlu dönmektedirler. Ve işte hariciyede bir reorganizasyona gidilmesini en çok isteyenler de bunlardır.

Son yıllarda hemen her devlet kuruluşunda görülen nesil mücadelesi bugün Dışişleri Bakanlığında da kendini hissettirmektedir. Bu mücadele damarlarda taze ve genç kanın dolaşması ihtiyacından doğmaktadır.

Bir neslin görev anlayışına göre merkezde çalışmak kızağa çekilmek demektir. Bunlar en şatafatlı etçikleri ele geçirmişlerdir içlerinde 17 yıldan beri fasılasız dış görevde bu-

Hariciyenin Dertleri

Gündoğdu Üstün
Dışişleri Bakanlığı Personel Dairesi Genel Müdürü

Dışişleri teşkilatında zaman zaman görülen aksaklıklar ve eksiklikler konusunda basınımızda çıkan uyarıcı yazılar bunların düzeltilmesi açısından Bakanlık için çok faydalı olmaktadır.

Dışişleri Bakanlığı Cumhuriyetin ilk senelerinde büyük bir memur sıkıntısı çekmiştir. O devirde âcil ihtiyaçları karşılamak üzere yüksek mektep mezunu ve lisan bilgisi kâfi olmayan bazı memurlar da alınmıştır Sonraları 1938 senesinde çıkan bir kanun gereğince Bakanlığa yüksek, mektep mezunları arasından 'intihanla ve yabancı lisan bilen, memurlar alınmağa başlamış, bu şekilde Bakanlığa alınan memurların lüzumlu vasıfları haiz olmaları bir dereceye kadar sağlanmıştır. Bununla beraber, bu memurların Bakanlığa bir defa girdikten sonra mesleklerinde yetişmeleri için gayret göstermedikleri. günün çeşitli meselelerini yakından takip etmedikleri, yolunda basında ve hatta T.B.M.M. de tenkitler ileri.sürülmüş ve bunun üzerine 1948 senesinde çıkan bir kanun la Dışişleri meslek memurlarının Başkâtiplik derecesine yükseltilmeleri için meslekî bir imtihana tâbi tutulmaları usul ittihaz edilmiştir. Demek ki Dışişleri Bakanlığı, gençlerimiz arasından bir kısmını ciddi bir imtihanla mesleğe almakta ve meslek, içinde gayretle çalışarak yetişmelerini şart koşmaktadır.

Gönül isterdi ki Bakanlığa giren bu gençleri Bakanlık içinde yetiştirmek için geçici stajlar yanında lüzumu aşikâr olan devamlı mahiyette kurslar açmak mümkün olsun Maateessüf dar kadromuz buna imkân vermemiştir Dışişleri Bakanlığı kadrosu, denilebilir ki, ikinci dünya harbine tekadüm eden devredeki ihtiyaçtan karşılayacak şekilde tertiplenmiştir. O günden bu güne 50' nin çok üstünde yeni devlet teessüs etmiş, pek çok yeni beynelmilel teşekküller kurulmuştur Bu durum şüphesiz temsilciliklerin arttırılmasını gerektirmiştir. Diğer taraftan, sen senelerde yabancı memleketlere giden çok sayıdaki işçi vatandaşlarımızın her türlü işleri ile meşgul olunması gerekmiştir. Dışişleri kadrosuna zaman zaman yapılan ufak ilâveler hiçbir zaman hakiki ihtiyacı karşılayacak ölçüde olmamıştır. Bu sebepledir ki evvelce vâki taleplerimizle ilâveten bundan birkaç ay önce Bakanlığın ilâve kadro ihtiyacı gerekçesiyle birlikte ilgili makamlara bildirilmiş ve mevcut kadro ile işlerin layiki veçhile çevrilmesine imkân olmadığı belirtilmiştir.

Her problemin kadro genişliği ile halledileceğini söy lemek istemiyoruz. Bakanlığımızın daha iyi hizmet görmesini sağlıyacak tedbirler şüphesiz zaman zaman alınmaktadır.

Dışişleri Bakanlığının en verimli bir tarzda çalışmasını sağlamak için yeni bir "Dışişleri Bakanlığı Teşkilât Kanunu Tasarısı" uzun bir zaman evvel hazırlanmıştır. Ancak, personel konusunda devlet çapında yapılan çalışmalar dolayısiyle bu tasan "Devlet Personel Kanunu" yürürlüğe girdikten sonra T.B.M.M. ne sunulabilecektir.

Bakanlık memurlarının dışarıda yabancı meslekdaşları ile ve vazife gördükleri memleket halkı ile yakın temas kuramadıktan yolunda tenkidler Heri sürülmektedir. Dışarıda vazifeli memurların hepsinin yabancı meslekdaşları ve mahalli halk ile yalan münasebetler kurmaları vazifeleri icabıdır. Bu gibi münasebetlerini iyi ayarlayamayan memurlar Bakanlık nazarında vazifelerini yapmamış sayılırlar.. Ancak, bilhassa küçük dereceli memurların bu gibi temasları gerekli seviyeye çıkarmalarına maateessüf çok defa mali takatleri kâfi gelmemektedir .

Son günlerde görülen aksaklıklar üzerine etrafa bir tamimle aksaklıkların düzeltilmesi için atanması gereken tedbirler belirtilmiştir.

lunanlar mevcuttur. Tayinler kendi aralarında yapılan bir yer değişmesi demektir. Alaylı diye adlandırılan bu nesle kargılık yaşlan 40 - 50 arası olan bir başka kuşak ise kelimenin tam anlamıyla işin hamallık kısmını yükenmişlerdir. Merkezde çalışan onlardır. Dış tayinlerde küçük ülkeler çok defa onlara düşer. Buna rağmen ellerinden geldiği kadar faydalı olmaya çalışırlar.

Bu iki kuşak arasında mesleğe intisap ediş şeklinden, diplomasi yapmak anlayışına kadar her şey farklıdır. Her halde aşağıdan yukarıya doğru hissedilen bu zorlama, ikincilerin başarısıyla sona erecektir.

Partiler

0+0=0

Pârlamentonun tatile girmesi ile birlikte Türkiyenin gerçek siyasi tablosu da daha belirli çizgilerle gözler önüne serilmeye başlamıştır. Geçen haftanın sonlarında başlıyan üçbuçuk aylık tatil bir çoklarının günlük yaygaralarla örtmeğe çabaladıkları gerçekleri kısa zamanda su yüzüne çıkartacak, kimin kuvvetinin ne kadar olduğunu, kimlerin safsata ile buna karşılık hangi kimselerin hakiki meselelerle uğraştıklarını belli edecektir.

Politika sahnesinde bu uzun tatilin başlangıcında görülen; kan dolaşan damarlara, hakiki bir bünyeye sahip olan partilerin, bu bünyelerinin yarattığı meselelere yöneldikleri, artık damarlarında kan dolaşmayanların ise karşı karşıya kaldıkları işsizlikten kurtulabilmek için - kabak çekirdeği kabilinden- meşgalelere el attıklarıdır.

Türkiyedeki oyları yari yarıya paylaştıkları artık bir vakıa halinde ortaya çıkan CHP ve AP memleket çapında teşkilâta, taraftara ve canlı organlara sahip partiler olarak bu tatil devresinde iç bünyelerinin problemlerini halletme çabasına girişmişerdir. Bu iki parti halen, par-

lâmento tatili sonlarına tesadüf edecek olan büyük kongrelerinin hazırlıkları ile mahmul durumdadırlar.

Son günlerde artık «ufaklıklar» adıyla anılmağa başlanan YTP. CKMP ve MP ise son seçimlerinde gösterdiği gibi ne taraftara, ne teşkilâta ve bu sebeplerle ne de boş vakitlerini dolduracak problemlere sahiptirler. Bu «üzücü» durum, bu partiler tarafından daha Meclis tatili bağlamadan farkedilmiş ve zaman zaman • haber yokluğunda - bir ucundan gazete sayfalarına da akseden bir faaliyete girişilmiştir.

Isıtılıp ısıtılıp, tekrar tekrar ortaya sürüldüğü için hafızalara hiç te yabancı olmıyan bu faaliyet, «birleşerek büyüme» faaliyetidir. Küçük partiler zaman zaman çeşitli vesilelerle, durumlarının ümitsizliği kafalarına dank ettikçe bu istikamette bir teşebbüse girişmekte, fakat bütün diğer icraatlarında olduğu gibi bu faaliyetlerinde de gevşek davranarak işin sonunu getirememektedirler. Çeşitli teşebbüslerde işin sonuca bağlanamamasında, çalışmanın gevşekliği kadar, müzakere eden tarafların cüsselerine göre çok yukarıdan konuşmaları, karşılıklı blöflerden vazgeçememeleri, en az bunun kadar da, etiket meraklısı liderlerin unvanlarından olmak korkusu ile hareket etmeleri rol oynamaktadır.

C. K. M. P. liler ve Türkeş çiftlikte yemekte
"Kendisi mütaa-ı himmet bir dede,,,"

Bu kaçıncı bahar

Son defaki birleşme teşebbüsü

Senato ara seçimlerinde küçük partilerin uğradıkları ezici başarısızlığın neticesi olarak ortaya çıktı. Alman oylar hiç bir tevile sığmıyacak mikroskobik bir miktarda kalmıştı. Artık külahların masaların üzerine konulması ve karanlık olduğunda şüphe olmıyan geleceğin biraz olsun ışıklandırılabilmesi için çare aranması gerekiyordu. Bu partilerin başındaki «büyük» liderlerin aklına ilk anda yine her zamanki gibi günlük iç politika manevralarına takıldı. Bir hükümet buhranı acaba zayıf bedenlerine bir kaç dirhem et ilâve edebilir miydi? Bu hemen dinendi. Başbakanın son Amerika seyahati arifesinde yapılan güven oyunda küçük partiler Hükümeti devirmek için ellerinden gelem ardlarına koymadılar. Fakat netice alınamadı. Liderler yine derin tefekkürlerine gömüldüler. Doluya koydular olmadı, boşa koydular, baktılar ki yine olmuyor, üstelik geçen her gün tek varlıkları olan Parlamento guruplarını da eritiyor, kendileri için en sevimsiz çareye evet demek torunda kaldılar. Birleşmeyi bir daha denemek gerekiyordu...

Bu defaki pazarlık Genel Sekreterler seviyesinde ve yarı resmi 0-larak yapılacaktı. Bu, yetkileri belli olmıyan kişilerin sağda solda sohbet havası içinde yürüttükleri ve ne zaman başlayıp ne zaman bittiği belli olmıyan daha önceki açlışmalara göre ileri bir adım olarak düşünülmüştü.

Bu konudaki görüşmeler için YTP Turan Kapanlı ile Şekip İnali, CKMP de Mustafa Kepir ile İrfan Baranı yetkilendirdi. İki hafta kadar önce başlıyan görüşmeler bir süre devam etti. Durum o kadar ümitsiz ve açık seçikti ki bu defaki görüşmelerde taraflar öyle fazla blöf yapmak, «Bizim parti kuvvetli, siz biate iltihak edin!» demek imkânını bulamıyorlardı. Konuşulan, daha çok, yaklaşan Milletvekili Seçimine kadar böyle bir birleşmenin meyva verip vermeyeceği, birleşme sonucunda meydana getirilecek partinin başarı şansı ve savunacağı siyasi - iktisadi görüşler idi. Daha önceki pazarlıklarda ihtilaf ve başarısızlık sebebi olan «isim» meselesi de tarafları pek üzmüyordu. Yelkenler o derecede suya inmişti ki birleşme sonunda kurulacak partinin yepyeni bir isim taşıması ve yeni bir liderler kadrosuna sahip kilin» ması rahatça tasvip görebiliyordu. Yepyeni bir isim olarak ortaya çıkan tekliflerden biri de «Sosyal Demokrat Parti» şeklinde formüle, edilmişti. Bu teklifteki ilk kelimenin günden güne çoğalan sosyalist görüşlü kimseleri, ikinci kelimenin de, münfesih DP'den arta kalan ve bugün AP'nin etrafında kilitlenen oy sahiplerini yeni kurulacak partiye kazandıracağı hayal ediliyordu.

Bu arada irikıyım MP lideri Bölükbaşıdan da umulmadık derecede mütevazi bir haber geldi. Bölükbaşının, bir çok mutavassıttan geçtiği için doğruluğundan şüphe edilen konuyla ilgili sözleri şöyle idi:

«— Böyle bir teşebbüs memleket için hayırlıdır. Bu gerçekleşecekse MP de içinde olmak istemektedir. Böyle bir yani parti kurulursa ben katiyen liderler kadrosunda bulunmak için ısrar etmem. Eğer bir danışma kurulu olursa bunda sadece bir fiye olarak yer almak ve fikrimi söylemekten başka bir şey istemem...»

Ancak, bu haberin üzerinden iki-üç gün bile geçmedin, Bölükbaşının profilinden mülhem kartallı rozeti itina ile taşıyan MP'li silâh-

şörlerden Memduh Erdemir AKİS muhabirine şöyle dedi :

«— Birleşmeye ne lüzum var! YTP ile CKMP gelsinler bize iltihak etsinler. Onların ne taraftan ne de teşkilatları var. Halbuki biz önümüzdeki seçimlerde en az 60 milletvekili çıkaracağız. Kuvvetliyiz...»

Zaten öteki tarafta pazarlık edenler de işi tavsatmalardı. Çalışmalar bir sonuç alınmaksızın yaz sonuna bırakılıverdi.

Bu haftanın başında Salı günü YTP Genel Merkezine konu hakkında bilgi «dinmek için giden AKİS muhabiri orada bulabildiği yegâne görevli olan odacı Veyselden şu cevabı aldı :

«— Burada bir kâtip, bir ben, bir de Nail. beyden başka kimse kalmadı. Nail bey hasta. **Kâtip** dışarıda, ötekiler Meclis tatil olunca hep gittiler seyahate!»

Aman bir başka çare

Birleşme teşebbüsü böylece başarısızlığa uğrayınca, küçük partilerin küçüklükten kurtulma konusunda en kararlısı görünen CKMP cenahında bir hareket belirdi. Bu partinin liflerleri uzun zamandan beri bünyelerine dahil etmek için temas halinde bulundukları 14'lerin sağ kanadı ile tekrar ilgi kurdular, Geçen haftanın sonunda, Cumartesi gecesi Alparslan Türkeş ve Muzaffer Özdağ, CKMP liderleri tarafından Çiftlik Merkez Lokantasına yemeğe davet olundular. İşin reklâm tarafı da ihmal edilmemişti. Nitekim, birlikte yenilen bu yemeğe dair bol resimli bir röportaj, yemeğe katılan CKMP'lilerden birinin çocuklarının çalıştığı allahlık gazetede derhâl boy gösteriverdi...

Alparslan Türkeş, menfadan döndüğünden beri kaderini değiştirmek için çırpındığı Gaziosmanpaşa Kader sokaktaki evinde AKİS muhabirinin bu konudaki sorularını şöyle cevaplandırdı :

«— Politikaya atılmak için CKMP'yi mi tercih ediyorsunuz?»

«— Hayır biz henüz herhangi bir partiyi tercih etmiş değiliz.»

«— Geçen akşam CKMP'lllerle beraber yediğiniz yemek?»

«— Davet ettiler, gittik, konuttuk. Bir başka parti de davet etse giderdik.»

«— Peki, yakut zamanda bir partiye intisabınız mümkün mü?»

«— Mümkün. Ama belki de biz bir parti kurarız...»

Kulağa Küpe

Alan da kaçan mı?

Saadettin Bilgiç dolaştığı yerlerde, partisi mensuplarına kuvvet şurubu içirir gibi "AP ihtidan atmaya hatırdır" diyor- "Güneş parlaktır", "Deniz mavidir", "Ayağa kalkmayan oturuyor demektir", "Ölmeden evvel yaşıyordu" nevinden bir söz. Elbette ki her parti, kendisini iktidarı almaya hazır sayar.

• Bölükbaşının partisine kadar.

Mesele "İktidarı almaya hazır" olan değil, "İktidarı vermeye hazır" olan var mı? Zira bilinen, her seçimden evvel "Oyların *yüzde 80'ini alacağım!" diye kollarım sıvayan AP'nin her seçimden sonra yüzde 50'n*in *altında oyla nefşsini körlettiğidir.*

«— Daima biz diye konuşuyorsunuz. Bizden kasıt nedir?»

«— 14'ler... Biz daima beraber hareket edeceğiz. Yaz aylarında seyahatlere çıkacağız. Vatandaşla temas edeceğiz. Ona göre karar vereceğiz.»

Ahmet Oğuz
Kuvvet iksiri

Türkeşin 14'lerin daima beraber hareket edeceğini ileri sürmesine ve onların sözcüsü gibi bir ifade kullanmasana rağmen bu nokta biran karanlıkta kalmakta, daha yurda dönmeden ikiye bölünen bu gurubun bölünmez bir bütün halinde tekrar bir araya geldiklerine pek ihtimal verilmemektedir. Hele Erkanlı ve Kabibayın bu tip bir ittifak içinde olması mümkün görülmemektedir. Türkeşin konuşmasında dikkati çeken bir diğer nokta CKMP tarafından ısrarla davet edilmesine rağmen işi ağırdan alıyormuş gibi bir tavır takınmasıdır.

Buna karşılık CKMP lideri Ahmet Oğuz da aynı tonda konuşmaya dikkat etmektedir. Oğuz, Konur sokaktaki CKMP Genel Merkezinin bir penceresi önünde dalgın dalgın sokağı seyrederken kendisini yakalayan bir AKİS'çiye bu konuda:

«— Vatanperverliklerini bir ihtilâl yapmaya cesaret edecek kadar ileri götüren ve bir fikir ayrılığı sebebiyle saf dışı bırakılan genç ve enerjik adamlar, siyasete atılmak ve bu yolla vatana hizmet etmek istiyorarsa bir partinin onlarla oturup konuşması onlara fırsat vermesi kötü müdür?» demiştir.

Ancak Oğuz bu meselenin o kadar çabuk sonuca bağlanamıyacağını da ihsas etmiştir. Oğuz, AKİS muhabiri ile yaptığı konuşmada daha çok memleketin sosyal durumunu tahlil etmiş, CHP - AP kutuplaşmasına karşı bir üçüncü cephenin kurulmasının zaruret olduğunu, bu cephenin sosyalist görüşlü bir parti tarafından temsil edilmesinin icap ettiğini ifade etmiştir. Oğuz AKİS muhabirinin :

«— Peki küçük partiler birleşemezlerse ne olur?» sorusuna şu cevabı vermekte tereddüt etmemiştir :

«— O zaman tasfiye olurlar. Pakat üçüncü cephe yine de kurular...»

Oğuzun sözünü ettiği Üçüncü cephenin kurulup - kurulamıyacağı veya kurulmasının gerekip - gerekmediği bugünlerde siyasi konuşmalara pek konu olmamakta, fakat aynı cümlenin başında yer alan ve küçük partilerin tasfiye olacağını haber veren hüküm fazlası ile taraftar toplamakta, iltifat bulmaktadır...

KIBRIS OLAYLARI

Durum

Boşuna gayret

Kıbrısın kuzeyinde uzanan Girne-Lefkoşe yolunu tutan Saint Hilarion kalesinin eteklerinde, adına Zeytinlik denilen bir türk köyü vardır. Kaledeki bir avuç türk mücahidi kendilerine bu köyden ulaştırılan yiyecek ve içeceğe bakarlar, canları sıkılınca köye inerek oradaki yaşlı çiftçilerle, genç çocuklarla sohbet ederler. Bu köy, Kıbnstaki türk savaşları için bir mânevi destektir. Rumların eline düşmedikçe Adadaki türklerin cesareti kırılmayacak, Ümidi kaçmayacaktır.

Rumlar da bu gerçeği anlamış olmalı ki, geride bıraktığımız hafta içinde, Adadaki rum çetecilerinin üçyüz kadarı Zeytinlik köyünün çevresini kuşatmaya kalkışmıştır. Fakat kuru gürültüye pabuç bırakmaya hiç niyetli olmayan türk mücahitlerinin canla başla karşı koymaları sonucunda, bu kuşatma denemesi tam bir başarısızlıkla sona ermiştir. Şu satarların yazıldığı sırada gelen haberler, rumlarının Zeytinlik köyünü ele geçirmek için bir kere daha hazırlığa başladıklarını gösteriyordu. Fakat hiç kimse, bu yeni hazırlıkların da boşa çıkacağından hiç şüphe etmemelidir.

Rumların Adadaki askerî hazırlıkları gittikçe hızlandırmaları ve bunu yaparken Yunanistandan giderek çoğalan bir yardım görmeleri, bütün dün yada, Kıbrıs anlaşmazlığının barışçı yollardan çözülmesi için beklenen ümitlerin zayıflamasına yol açmışlar. Nitekim, rum çeteciler, Sait Hilarion eteğindeki Zeytinlik köyünü ele geçirmek için yaptıkları ilk denemede, Yunanistandan gelen ağır toplan kullanmaktan kaçınmamış!ardır Söylendiğine göre, bu topları Ada rumları değil, Yunanistandan gönderilen askerler kullanmıştır. Atılan mermilerin hiçbiri hedefe ulaşmadığına göre, bu söylentinin gerçeğin tâ kendisi olduğu anlaşılıyor.

Ada türkleriyle rumlar arasında Zeytindik köyü dolaylarınıda geçen çatışmaları sırasında, Birleşmiş Milletlerin mavi berelileri doğrusu gene iyi not alamamışlardır. Bir kere Adaya akan yunan silâh ve asker sevkıyatını durdurmak için en ufak bir gayret bile gösteremiyen Birleşmiş Milletler sorumluları, bu çatışmalar başlayınca rumların geri çekilmesini sağlayabilmek için büyük zorluk çekmişlerdir. Üstelik, rumlar geri çekilmeyi kabul ettikten sonra o dolaylarda ufak

LordHome

Yardan ve serden geçmeyen

bir Kanada birliğinden başka hiçbir Birleşmiş Milletler kuvveti bırakılmamıştır. Bu durumun rumlara yeni saldırılara girişmek için cesaret verdiğine şüphe yoktur. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, bu haftanın başında yüksek rütbeli bir Birleşmiş Milletler yetkilisi tarafından söylenen sözleri de haftanın incisi saymak gerekir. Bu yetkiliye göre rumlar Yunanistandan gelen ağır toplan hiçbir zaman kullanmak için mevzilerine sokmamışlardır, amaçlan saldırgan olmaktan çok psikolojiktir!

Bocanın öğrettiği

İşin tuhafı, bir Birleşmiş Milletler yetkilisi tarafından söylenen bu sözler, her nedense, çetebaşı Makariosun bu hafta başında U'Thant'ın bir mesajına verdiği cevapta söylediklerini pek andırmaktadır. Adaya giren silâhlardan duyduğu endişeyi belirterek bu duruma bir son verilmesini isteyen Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine yolladığı cevapta, Makarios, bu durumdan kendisinin de son derece endişe duyduğunu söylemekte, fakat bu silâhların hiçbir zaman kullanılmayacağını umduğunu belirtmektedir. Makariosa göre. Ada üzerindeki türk tehdidi kalkmadıkça Kıbrısa silâh akım devam edecektir! Gerçekten, Kıbrıs rumları Makariosun bu sözlerine uygun olarak bu hafta da Adaya silâh getirmeye devam etmiş bulunuyorlar. Makariosun U'Thant'a cevap hazırlamakta olduğu sırada, Limasol limanına yanaşan bir yunan gemisi askeri malzeme boşaltıyor, açıkta duran diğer üç gemi de yüklerini boşaltmak için sıra bekliyordu. Birleşmiş Milletler görevlileri, sandık, sandık silâh, top ve cephanenin boşaltılmasına hiçbir ses çıkarmadıkları gibi, Adadaki muhtaç türktere yiyecek ve ilâç götüren Gençlik şilebinin rıhtıma yanaştırılmaması, yanaştırıldıktan sonra da boşaltılmaması karşısında seyirci kalmaktan öteye gidememişlerdir; "

Doğrusu, dünyada barışı korumak amacıyla kurulan bir milletlerarası kurumun bu davranışı, en azından, İçler acısıdır.

Papandreu Londrada

Kıbrıstaki iç durum bir yandan bu şekilde gelişirken, diğer yandan Yunan Başbakanı Papandreu da bu hafta, içinde Londraya gidip İngiliz devlet adamlarıyla görüşmeler yapmışlar. Bilindiği gibi, İngiltere ,hem İnönüyü, hem da Papandreu'yu daha bu iki Baş bakan Amerikaya giderlerken davet etmişti. İnönü Londraya Amerika dönüşü uğramış, fakat Papandreu, yapılacak belediye seçimlerini 'bahane e-

derek, İngiltereye gidişini bugüne kadar geciktirmiştir.

Londradan gelen haberlere bakılırsa, Yunan Başbakanı ile İngiliz devret adamları arasında yapılan görüşmeler hiçbir olumlu sonuca ulaşmış değildir, zaten, işin doğrusunu Söylemek gerekirse, kimse de bu görüşmelerin böyle, bir sonuca ulaşmasını beklemiyordu. İngiliz devlet adamları, Papandieu ile aynı masa başına oturdukları zaman, çok gerçekçi bir tutumla şu, ya da bu çözüm yolu üzerinde durmaktan kaçınmışlar, fakat Yunan Başbakanından israrla Türkiye ele ikili görüşmelere gitmesini totemişlerdir. Papandreu'ya Cenevre görüşmelerinin Kıbrıs çıkmazını iyi, kötü bir çözüme götürebilecek tek fırsat olduğunu hatırlatmışlar, buraya yollanan yunan temsilcisinin, türk temsilcisinin yanında yer almağının her bakımdan faydalı olacağım söylemişlerdir. Gerçi Papandreu bu isteğe hemen evet dememiştir ama uzun sürede inadından vazgeçeceğine şüphe yoktur.

Londrada yapılan İngiliz-Yunan görüşmelerinde üzerinde durulan konulardan bir başkası da, Kıbrısa yapılan asker ve silâh sevkıyatıdır Yunanlıların Kıbrısa durmadan asker ve silâh göndermesi. İngilizleri devamlı olarak kuşkulandırmaktadır. İngilizlere göre, bu durum Türkiyenin müdahalesini davet edebilir ve Türkiye artık müdahale hakkını Kullanırsa kimse de ona "aman dur; biraz daha bekle" diyemez. Bu bakımdan ,eğer Doğu Akdenizde bir Türk-Yunan savaşının patlak vermesi istenmiyorsa, Yunanistan Kıbrısa kuvvet yollamaktan vazgeçip görüşme masasının başına oturmalıdır.

İngilizlerin bu türlü düşünmelerine karşılık Papandreu da herşeyden çok Enosis üzerinde durmuştur. Bir zamanlar self-determinasyon ilkesinin arkasına sığınan Yunan Başbakanı Londrada bu ilkeyi de bir tarafa atmış ve Kıbrısın Yunanistana katılması gereğini savunmuştur. Fakat ingiltere bu savunma karşısında umulduğundan da soğuk durmuştur, çünkü Kıbns Yunanistana katıldığı takdirde Adadaki ingiliz üslerinin akibeti tehlikeye düşecektir. Zaten Londranın Kıbrıs konusunda en çok düşündüğü şey de, ne hak ve adalet ilkeleri, ne Adadaki türkler ne Türk-Yunan dostluğunun yıkılmasıdır. Londra bu konuda, herşeyden çok Adadaki üslerini düşünmektedir.

Boşa çıkan ümitler

Kıbrıs konusunda önümüzdeki hafta beklenen en önemli gelişme de, hiç şüphesiz, başçeteci Makariosun Atinaya yapacağı yolculuk olacaktır. Bu yolculuğun amacı, rum ağızlarına; göMakariosun Papandrunun yaptığı Amerika ve İngiltere tamasları konusunda bilgi almasıdır. Fakat iki inat-

Papandreu
Bir demogog

çı politikacı, bir araya geldikleri zaman, hiç şüphesiz bundan daha bağda şeyler de konuşacaklardır.

İşin doğrusunu söylemek gerekirse, Adaya son günlerde yapılan yunan asker ve silâh sevkiyatının Makariosu da içten içe endişelendirdiğine şüphe yoktur. Bu sevkıyat sonunda Yunanistan Adada politik bakımdan çok kuvvetli bir duruma geçmiştir. Adanın Yunanistanla birleşmesinin şampiyonluğunu yapan Grivas şimdi Adada ve yunan kuvvetlerinin basındadır. Onun yanısıra, dört yunan generali daha Kıbrısa gelmiştir. Yunanistanla derhal birleşmek taraftarı an artık çoğunluktadırlar.

Gerçi Makariosun istediği de Adayı Yunanistana katmaktan başka birşey değildir. Fakat sakallı politikacı bu birleşmenin biraz uzun sürede ve kendi liderliği altında olmasını arzuluyor, çünkü. Adadaki liderliğini bu sayede biraz daha perçinleyecek ve ondan sonra da yunan iç politikasın-, da önemli bir kuvvet olacaktır. Eğer Ada Makarios büyük bir lider durumuna gelmeden Yunanistanla birleşecek olursa, Papazın ihtirasları tatmin edilemeyecektir.

Olaylar Makariosu şimdi Kıbrısta ikinci plana attıklarına göre başçeteci ile Papandreu arasında yapılacak görüşmelerin şimdi pek de dostça olmayacağını söylemek, büyük bir (kehanet sayılmamalıdır. Belki görüşmeler sonunda gene şatafatlı bildiriler yayınlanacak hellehizm dâvasından söz açılacaktır ama önemli olan bildirilerde yer almayan iç kırlıklarıdır.

Sanayi

Araştırma şartı

Memleketimizde kurulacak büyük, küçük sınaî ve ticari teşebbüsler artık körlemeden gitmektense ilmi metodlarla çalışan firmalardan ransenyeman almağı öğrenmeye başlamışlardır.

Filhakika böyle araştırma bürolarının kurulması için henüz memleketin ortamı bile pek müsait değildir. Bir araştırma bürosu kurulması isteği gerek resmî, gerekse yan resmî sektörde büyük bir hayret ve şaşkınlık uyandırmakta, bu firmaların bankalar nezdindeki teşebbüsleri de ayni şekilde araştırma bürolarının varağına alışılmadığı için bütün iyi niyetlere rağmen bir, türlü müspet şekilde sonuçlanamamaktadır.

Haddizatında İktisadî araştırma yapan firmalar da öyle zannedildiği gibi yığınlarla veya hiç olmazsa 10-15 tane bile değildir ve sadece iki üç adetten ibarettir. Bunlardan bir tanesi iktisad doktoru Nezih Neyzi tarafından bundan bir kaç yıl önce kurulan piyasa, etüd ve araştırma - PEVA- bürosudur.

Bir müteşebbis

Dr. Neyzi, bu büroyu bir kaç yıl önce kurduğu zaman bazıları tarafından hayret, bazılarınca da istihza ile karşılanan bir fantezi telâkki edil. misti. Fakat asıl şaşkınlık Ticaret Odasından geldi. Oda mensupları, bir araştırma bürosunu içine alacak münasip meslek komiteleri olmadığım ileri sürerek PEVA'yı reddettiler, sonunda Ticaret Odasına kaydolmak için Nezih Neyzi, firmasının yapacağı işleri etüd, araştırma ve komisyonculuk diye gösterdi de o şekilde Ticaret Odasına kaydolmak imkânını sağladı. Şimdi milyarlarca liralık yatırımların piyasa araştırmalarını yapan bu tesis Emlâk komisyoncular» ile ayni meslek komitesinde çalışmaktadır.

PEVA'nın yaptığı etüdlerden en önemlisi, 600 milyon dolarlık 6 milyar lira- bir yatırımla ilgilidir. Bir amerikan firması Türkiyede petrol - kimya sanayii kurmak için teşebbüste bulunmuş ve bu işin etüdü tamamlandıktan sonra yapılacak yatırımın hem memleket için faydalı, hem de firma için kârlı olduğu sonucuna varılmıştır.

Polivinil Klorür - kısaca P.V.C. - diye ifade edilen bu sanayi kolunda 5 bin ton poli etilen. 8 bin ton poli ester, 15 bin ton polivinil klorür, 18 bin ton kostik soda, 5 bin ton klor, 67 bin ton amonyak, 20 bin ton sentetik kauçuk, 10 bin ton dedosil fosfat, 28 milyon adet plastik torba yapmak için metre ile plâstik levha imâl edilecektir.

Bu istihsâl miktarlarının halen memlekete ithal edilmekte ve 40 milyon dolarlık döviz harice ödenmektedir. Eğer bu sanayi koru kurulacak olursa, 40 milyon dolarlık dövizi tasarrufu sağlanacağı gibi, geri kalan istihsalin ihracı ile de en az memlekete 40 milyon dolarlık döviz girmesi işten bile olmıyacaktır. 600 milyon dolarlık döviz getirmek suretiyle yapılacak yatırımın yılda yüzde 10 hesabıyla kârı 60 milyon olabilir. Bu kârın hepsi transfer edilecek olsa, gene de yapılacak ihracata nispetle kârlı olduğumuz meydandadır. Kaldı ki yatırımı yapacak firmalar hiç olmazsa 10 yıl müddetle transfer yapmayı düşünmemektedirler. Zira kurulan tesisin tam. randımanla çalışabilmesi, ancak bir o kadar - yani 600 milyon - daha yatarım yapmakla kaabil olabilecektir. Bu sebeple, on yıl, belki de daha fazla, yatırımdan elde edilecek kârların dışarı transferi bahis konusu değildir. Görülüyor ki petrol kimya kolunda kurulacak bu tesis Türkiyenin ekonomik kalkınmasını sağlamak bakımından aramakla bulunur nimetlerden değildir.

Onun için yatırım teklifinin tabii gerekli araştırmaların ikmali sonunda- kolaylıkla kabul edileceği zannediliyordu. Fakat bu zan hiç de tahminlere uygun şekilde gelişmedi ve Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı,

bu yatırımı kendisinin yapacağından bahsederek vetosunu kullandı.

Dostlar alışverişte görsün

600 milyon dolarlık bu yatırım için hiç yoksa 6 milyor Türk lirası sağlamak lâzımdı. Ayrıca 6 milyar lirayla da iş bitmiyordu, 6 milyar türk lirası bulunacak, sonradan bunun karşılığı dövizin temini de gerekecekti.

Bütün bu işler TPAO'ya anlatıldı. Fakat ilgililerin ağzından peygamber" kelimesini almak kaabil olamadı. "Nuh da Nuh!.." diyen TPAO idarecileri, bu yatırımın yüzde 75'ini kendileri vereceklerini, gerek kalan yüzde 25'i de yabancı sermaye olarak dışardan sağlayacaklarını. İleri sürüyorlardı. Oysa ki sadece bu proje bile, - bırakıma TPAO'nun yüzde 75 sağlayamayacağını - dış finansman bakımından imkânsız bir durum arzetmekteydi. Zira 600 milyon doların yüzde 25'i olan 150 milyon doları verecek kapasitedeki firma, bu işe yüzde 251e iştiraki ticari itibar bakımından mahzurlu addetmekte ve girmemeyi tercih etmekteydi.

Nitekim bütün bu imkânsızlıkların anlatılmasına rağmen. T.P.A.O.'yu ikna etmek kaabil olamadı ve aradan üç yıl geçmesine rağmen Türkîyede Petrol Kimya Sanayii kurulamadı.

Son olarak bu işle ilgili mahiyette Amerikaya bir turistik (!) gezi tertipleyen T.P.A.O, idarecilerinin oradan da eli boş döndükleri anlaşılmaktadır

Neticenin ne olacağına gelince ilk teklifi yapan yatırımcı firmaya TPAO nun sermaye koymak teklifinde bulunacakları sanılmaktadır. Eğer firma bu teklifi kabul ederse o zaman kopacak pandomimayı merakla beklemek lâzımdır. Zira TPAO 600 milyon doların hiç olmazsa yarısı olan 3 milyar lirayı verebilse bile buna tekabül eden dövizi Türkiyenin sağlayabileceğine kimse inanamamaktadır.

Evdeki bulgur çarşıdaki pirinç

Böylece 10 para masrafa girmeden, dışarıdan da döviz sağlamak şartıyla kurulabilecek muazzam bir tesis, bi türlü realize edilememekte hâlâ Bulgaristandan amonyak, Macaristandan ,veya Polonyadan ya dâ lamelden bilmem ne maddesi ithal edebilmek için avuç dolusu döviz sar fiyatı devam edip gitmektedir. '

PEVA'nın yaptığı etüdler arasında daha bir sürü enteresan iş vardır. Me selâ televizyon tesisi kurmak için inceleme yaptıran bir firmaya, türk piyasasının bu iş bakımından rantabl olmadığı, otomobil imal etmek isteyen bir firmaya da Türkiyede otomobili-mali yerine kamyon imalinin daha enteresan olduğu: bildirilmiştir.

Burada işaret edilmeden geçilemiyecek bir nokta da. AKİS okuyucularının hatırlayacakları gibi. bu sütunlarda her iki imalât kolunun da türk piyasaları için enteresan olmadığının ısrarla belirtilmesidir. Demek ki siyasî gayelerden hareket edilmedikçe ye sadece ekonomik faktörler hazarı dikkate alındığı zaman, birbiri ile hiç bir ilgisi olmayan kimseler veya müesseseler tarafından ve ayrı ayrı metodlar kullanarak yapılan incelemeler, tamamen ayni sonuçlar vermektedir.

PEVA'nın yaptığı çok entsaesan bir etüd de Türkiyede motosiklet sanayii kurmak isteyen bir firmanın talebinin incelemesine müspet cevap verilmesi olmuştur.

Motosiklet imalâtının kârlı olduğunun bildirilmesi ilgili firmayı birbirine katmış, müessesenin teknik elemanları bu neticeyi şiddetle protesto-etmişler "Türkîyede motosiklet sanayii kurulamaz'' demişlerdir fakat bir çok incelemeler yapıldıktan sonra PEVA tarafından yapılan etüdün haklı olduğu anlaşılmış ve motosiklet imali için hazırlıklara girişilmiştir. Önümüzdeki aylarda veya yıllarda Türkiye yerli motosiklet kullanmaya her halde başlayacaktır

Anlaşılmaktadır ki türk piyasası daha bunun gibi ,bir ,sürü piyasa etüdü yapacak firmaya muhtaç bulunmaktadır ama, bunun için iş adamlarının bu işin lüzumuna inanmış olmaları ve bu inançla da kurulacak büroların Ticaret Odasında emlak alım satımı ile ayni sınıfta mütalâa edilmemeleri şarttır.

E N E R J İ

Santrallar

Geciken istim

Geçen haftanın sonlarında, Perşembe *günü,* İstanbulda turistik güzellikleriyle ünlü Küçükçekmece gölünün biraz batısına düşen sahilde petrol depolarının yeraldığı bölgede bir temel atma töreni yapılıyordu. Tören yülardanberi üzerinde çalışılmakta olan **bir** elektrik santralının, Ambarlıdaki yeni termik Santralın, inşa edileceği alandaydı, Türkiyenin, bugün mevcut bulunanlara oranla en büyüğü ve en moderni olan, özellikle memleketimizde şimdiye dek inşa edilmemiş bir çeşitteki bu santralın Türkiye endüstrisinde özel ve önemli bir etkisi olacaktı. Gerçekten yurtta mevcut endürtrisinin yüzde, seksenine yakın bölümünün toplanmış olduğu Kuzeybatı Anadolu gölgesini besleyen elektrik hatlarının artık yükünü taşıyamayacak bir duruma geldiği, yeni ilâveler şöyle dursun hatta bu şebekeden beslenen endüstrileri bile zaman zaman durduracak kritik anlar geçirildiği, pek az fayda sağladığı halde yaz saatinin uygulamasına bile katlanıldığı herkesçe bilinmektedir.

Türkiyede elektrik enerjisinin üretiminde böyle zorluklarını çıkmasında, buna karşılık ihtiyaçların karşılamak için bukadar geç kalınmasındaki nedenler hangileridir? Bu soruya karşılık bulmak için olaylara, geriye doğru bir bakış atmak faydalıdır

Aslında tâ 1960 yıllarında Kuzeybatı Anadolu Elektrik Şebekesinde esaslı sıkıntılar başgöstermiş, buna karşı acele tedbir olarak ilk plânda Kuzeybatı ve Batı Anadolu şebekeleri arasında -Bursayla Balıkesir arasında- bir bağlantı kurulmak suretiyle Batıdan Kuzeybatıya enerji aktarılması, Hirfanlının ikinci kademesi olan 76 bin kilovat gücündeki Kesikköprü barajının süratle bitirilmesi ve nihayet İstanbul dolaylarında büyük güçteki bir termik santralının hızla inşa edilip devreye sokulması tasarlanmıştı, İkinci plânda ise, daha uzun vadeli tedbirler olarak, Sakarya üzerindeki 300 bin kilovat gücündeki Çiçeroz barajının ve nihayet İstanbuldan tam 1000 kilometre uzaktaki Fırat nehri kademelerinden Keban barajının devreye girmesiyle şebekenin elektrik enerjisi İhtiyaçları 1975 yılına kadar tam olarak karşılanmış olacaktır.

Bu projelerden inşa halindeki Kesikköprü barajı gerek müteahhidin gerekse de kontrol eden idarenin gevşek tutamları yüzünden birkaç kez yeni baştan ihale edildi ve bir türlü bitirilecek duruma getirilemedi; inşaat hâlâ kaplumbağa hızıyla sürüp gitmektedir Etibankın gayretleriyle Bursa Balıkesir arasındaki hat bağlantısı tamamlanmış olmakla beraber artık Batı şebekesin de enerji azlığı, hissedilmeğe başladığından Kuzeybatıya taşınabilecek fazla enerji bulmak güç olmaktadır Termik santral alternatifi ise üzerinde en fazla durulan bir pratik çözüm olmakla beraber yine büyük aksama ve gecikmeler de yine bunda meydana geldi.

Hüdai Oral
Çanlar çalıyor

Paylaşılamayan koz

Herşey "İstanbul dolaylarında" kurulması tasarlanan termik santralin yerinin ve karakteristiklerinin tespiti sırasında başladı. Bunun yürütülmesi görevi bermutad Elektrik İşleri Etüd İdaresine verilmişti. E.İ.E İdaresi genellikle şehir ve kasabaların elektriklendirme plânlarının hazırlanmasıyla ilgiindiği izin zaten İstanbul Belediyesine bağlı İ.E.T.T İdaresiyle sıkı fıkı ilişkiler de kurmuştu; tüzel kişiliği bulunan bu kuruma hatırladığı bazı plânlar karşılığında aldığı ücretlerle - aslında sınırlı olan - yıllık bütçesini biraz ferahlatmak imkânına kavuşuyordu. Öte yandan İETTcilerin ötedenberi sürüp, gelen bir "fobi"leri vardı, İstatbulda bir santral kurulmasını, bunun emektar ve müddeti dolmuş Silâhtar fabrikasının hemen yanında yani İstanbulun elektrik işlerini yönetenlerin "dizlerinin dibinde" olmasını ısrarla istiyorlardı,

İşte İETT yöneticilerinin bu isteklerinin, EİE tarafından EBASCO Amerikan müşavir mühendislik firmasına ısmarlanan, proje hazırlanıp geldiği zaman aynen gerçekleştiği görüldü. Firma ne yapıp yapmış, müşterisini, daha doğrusu müşterisinin müşterisini memnun edecek şekilde santralı Silâhtar mevkiine kondurmuştu... Ama işin gerçekleri hiç de bunu gerektirmiyordu; nitekim EBASCO'nun

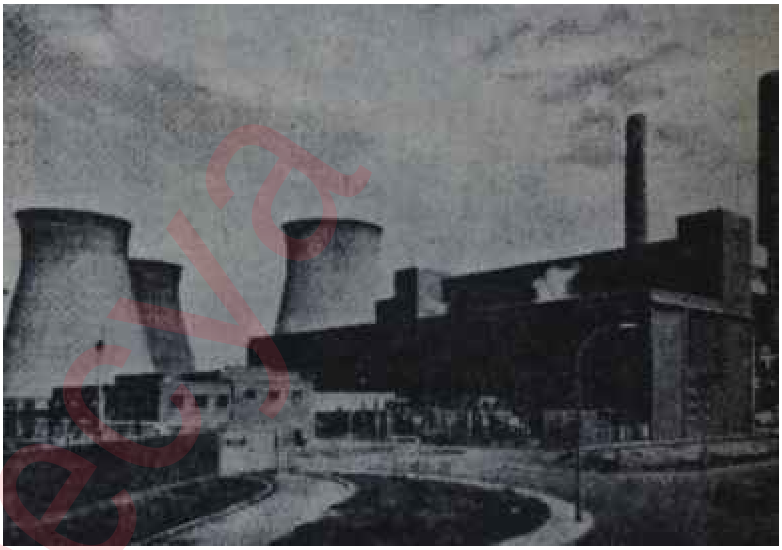
bu projesine birçok muhalifler hemen meydana çıktı, Herşeyden önce stratejik yönlerden İstanbulu ve dolaylarındaki muazzam endüstriyi besleyecek böyle büyük çaptaki santralların biraraya toplanmasında kurmaylar büyük sakınca gördüler. Şehircilik ve sağlık yönlerinden de havaya zehirli gazlar bırakan bir dev tesisin şehrin tam ortası demek olan yerde yapılmasına ilgililer itiraz ettiler. Asıl büyük itiraz işin esas tekniğine vakıf bulunan inşaatçı kurumdan, yani Etibanktan gelmişti; Silâhtar öteki nedenler bir yana bırakılsa bile, bu çaptaki bir termik santralın kurulması için hiç de uygun bir yer değildi. Gerçekten, bir kere bu boydaki bir tesisi kuracak alan bulmak zordu, aslında bir çamur tabakası üzerine kurulan şimdiki emektar tesisleri bile başka bölgeye taşımak düşünülürken, kambur üzerine kambur takmak kabilinden, bir de bu santralı getirip yerleştirmek hemen hemen imkânsızdı. Üstelik bu gibi termik santrallarda en önemli bir problem olan "Soğutma suyu" konusu çözümlenmiş değildi.

Bütün bu aleyhteki çabalara rağmen zamanın Sanayi Bakanını ikna etmeyi başaran EİE İdaresinin yöneticileri santralın kurulması için gereken temel sondajlarını yapmak üzere -20 ilâ 30 bin lira arasında olduğunu hesapladıkları - masraflar için yetki istediler. Bu harcama yetkisi verildi. Tam 140 bin lira temel sondajına harcandıktan sonra görüldü ki "teknik sebeplerie" finansmanı AİD amerikan kredisiyle yapılacağı için, AİD İdaresini inandıracak şekilde yeniden bir etüdün hazırlattırılması gerektiğinden EBASCO firmasına ilâve olarak tam 30 bin dolar verilmek suretiyle bu kez santral Ambarlıda kurulmak üzere yepyeni bir proje yaptırıldı.

Bağdattan dönen hesap

Yapılan bu hataya ve ortadaki gerçeklere rağmen EİE'nin yöneticileri yeni kurulan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığını ilk kez işgal eden Hüdai Orala Etibankın tutumunu şikâyet etmeden yapamadılar. Oysa ki yanlış hesap tâ Bağdattan geriye dönmüş, ama bu arada ödenen dövizlerle sondaj paraları bir yana, tam tamına üçbuçuk yıl Kuzeybatı şebekesi bukadar kuvvetli bir enerji desteğinden mahrum bırakılmıştı. Bu yüzden suni tedbirlere gidilmiş, özellikle İstanbul ve dolaylarında yeni fabrikalar ve endüstri tesisleri kuracak özel teşebbüs sahiplerine gereken elektrik cereyanı verilememiş, mevcut endüstrinin çalışması, sınırlanmış, hattâ halkın yaşama şartlarına tesir eden "yaz saati" gibi, faydasından çok sosyal düzeni bozucu etkileri olan birtakım yapma tedbirler alınmıştı. Bu yüzden uğranılan zarar ise milyonlarca liranın üzerindeydi.

İşte elektrik işlerinin planlamasıyla görevlendirilmiş bir idarenin başındakilerin hatalı davranışları sonucunda ortaya çıkan bu durum geçen Perşembe günü Ambarlıda Hüdai Oralın temele ilk harcı koymasıyla geç de olsa giderilmiş oldu; buharla çalışacak olan santralın istimi arkadan gelmekten böylece kurtuldu. Santralın belirtilen özelliklerinden, en önemlisi şimdiye değin Türkiyede hiç denenmemiş bir kazan tipinin, rafineri artıklarından ibaret "Fuel - Oil"i yakmakla ısıtılacak olan dikey tipteki özel kaçanların, kullanılmasıdır. Şimdiyedek bukadar yüksek basınçlı ve büyük güçteki kazanlarda çalışmamış bulunan işletmecilerimiz herhalde bu ye. niliği de hiç yadırgamadan kablleneceklerdir. Ancak bütün mesele Fuel-Oil'ln rafinerilerimizden aksamadan santrala taşınmasındadır. Mamafih Santralın işletmesi İstanbulun emektar Silâhtarını bile zorlukla işletebilen belediye elektrik idaresinin elinden bu vesileyle alındığı için Etibankın bu zorluğun hakkından geleceği yolundaki inanç geneldir.

Bir Fuel — Oil santralı
Bezme ahir gelir ekabir

Toplam olarak 386 milyon liraya malolacak olan tesislerin makina ve elektrik teçhizatı bedelinin tutarı 233 milyonluk döviz karşılığı AİD kanalıyla Amerikan kredisiyle sağlanmıştır. Santralın iki Fuel-Oil yakan kazanı ve iki tane de 110 bin kilovat gücünde türbin generatör grubu bulunacak, ayrica 10 bin tonluk yakıt depolayacak dört tane de tankı olacaktır. Santral yılda, normal bir çalışma temposuyla, bir milyar 300 milyon kilovatsaat - yani şimdiki toplam Türkiye üretiminin üçte biri kadar - elektrik enerjisi üretebilecektir. Üretilen bu enerji 154 b voltluk hatlarla bir yandan Silâhtar santralı istikametinde Kuzeybatı şebekesine verilecek, diğer istikamette de, aslında inşası plânlanmış olan, Trakyayı besleyecek enerji iletim hatlarına bağlanacaktır.

Herhalde Ambarlı Termil- Santralının temelinin atılması Türkiyede enerji davasındaki çalışmaları ve gayretleri köstekleyen keşmekeş havasının, birtakım çıkarcıların yaratmak istedikleri "tekel"in sona erdiğine, enerji problemlerinin artık çözümlenme yoluna girdiğine, ufak da olsa bir işaret sayılabilir. Bütün iş bu işaretlerin sayısını artırarak en kısa bir zamanda enerji dâvasını olumlu yola sokabilmektedir; bu ise en geniş anlamda Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanına düşmektedir.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

A.B.D.

Kavga sürüp gidiyor

Yılın bu günlerinde, New York şehrinin göbeğindeki Manhatan adası güneşten yanıp kavrulur. Adanın üzerinde yaşayan yedi milyonu aşkın insan, işlerini bitirdiken sonra, çıkacak akşam serinliğini yakalayabilmek için ya Hudson nehri boyunca uzanan ağaçlıklara, ya da Manhattan'in tam ortasındaki Central Park'a üşüşürler. Bazıları da ünlü Broadway caddesinin ortasında uzanan ağaçlıklı ara yoldaki banklara yayılır.

Manhattan adasında yasayan yedi milyon insanın yarısı beyazsa, yarısı da siyahtır. Beyazların büyük çoğunluğu adanın güney yarısında yaşar, en zenginleri Central parkın doğusunda düşen bölgedeki mükllef apartmanlarda otururlar. Adanın kuzey kısmı ise, siyahlara bırakılmıştır. Aşağı yukarı Columbia Üniversitesinin bittiği yerden başlayan sokaklarda, beyaz insan görmek çok zordur. Buralardaki evler Central Parkın doğusundaki apartmanlardan çok farklıdır, fakirlik, sefalet ve pislikten insanların yüzleri gibi evlerin yüzü de kararmıştır. Bir odada ondan fazla insan yattığı vardır. Okula giden çocukların sayısı, daha yaşı ona gelmeden bir çeteye kapılanan haylazlarnı sayısından çok daha azdır. Cinayet, adam soyma ve saldırma olaylarının büyük bir çoğunluğu bu bölgede işlenir.

Bütün suçu derisinin rengi siyah olmaktan ibaret insanları barındıran bu korku verici bölgenin adına, Harlem deniliyor. Biraz iyice bir iş bulup biraz para kazanmaya başlayan her siyahın amacı, Harlemden kurtulabilmek, Central Parkın doğusunda değilse bile, batısında iyice bir apartmana çıkıp çocuklarını adam gibi yetiştirebilmektir. Fakat böyle bir rüya, şimdiye kadar, pek az siyah için gerçek olmuştur. Bir kere Harleme düştükten sonra oradan kurtulabilmek, aslının ağzındaki lokmayı almaktan zordur.

Eğer New Yorkta yaşıyorsanız ve derinizin rengi beyazsa, şöyle bir merak gidermek için de olsa, hava karardıktan sonra sakın Harleme uğramayınız. New York polis müdürlüğü, hava karardıktan sonra Harleme giren beyazların başına gelceklerden sorum yüklenemeyeceğini defalarca ilân etmiştir. Gerçekten, itildikleri bu dar bölge içinde fakirliğin ve sefaletin pençesinde kıvranan talihsiz siyahların büyük bir çoğunluğu, bu dutumun suçunu «beyaz adam»a yüklemekte, öc almak fırsatını bulunca bunu kullanmakta hiç tereddüt etmemektedir. NewYorkta hafta geçmez ki Harlemde saldırıya uğrayan, soyulan ve öldürülen beyazlar konusunda gazete haberleri çıkmasın, radyoda bildiriler yayınlanmasın..

Dövülen zenciler
Eski dert

New Yorktan gelen haberlere bakılırsa, şimdiye kadar devamlı huzursuzluk ve karışıklık ocağı olarak bilinen Harlemde, siyah - beyaz ayrılığın giderilmesi yolundaki çalışmaların hızlandığı son aylar içinde, nısbî bir durgunluk göte çarpıyordu. Kongerenin medeni haklar kanununu kabul etmesinden sonra durum daha da sakinleşmiş ve bundan bir yıl öncesinin endişe verici kaynaşmaları tarihe karışmış sanılmıştır. Fakat bu hafta içinde olup bitenler, bu sessizliğin, büyük bir fırtına öncesinin durgunluğu olduğunu göstermektedir. Alınan haberlere göre, Thomas Gillian adındaki bir polisin James Povvell adındaki bir zenci delikanlıyı tabanca ile öldürmesi üzerine Harlem yeniden karışıvermiş, önce polise karşı bir gösteri olarak başlıyan hareket açık bir ayaklanma olayına dönmüştür.

Polisin zenci neden öldürdüğü konusunda çeşitli söylentiler varsa da, şimdilik kesin birşey bilinemiyor. İlgililere göre onbeş yaşındaki Po–ell Gillian'a saldırmak istemiş, polis de kendini korumak zorunda kalmıştır, Siyahlara göre ise durum bunun tam tersidir. Gerçek ne olursa olsun, bu olayın siyahları son derece kızdırdığı ve ırk sorununun Amerikada bir kere daha günün konutu olduğu açıktır. Polisin Harlemdeki ayaklanmayı yatıştırmak için aldığı bütün tedbirler utun bir süre etkisiz kalmıştır. Polisin yatıştırma gayretlerine siyah liderler ve din adamları da katılmışsa da, bu da bir sonuç vermemiştir. Bir Harlem kilisesinde toplanan zencilere şiddet hareketlerinden vazgeçmeleri tavsiye edilmiş, fakat kilisede bulunanlar bu tavsiyeyi dinleyeceklerine kendilerine silâha sarılmaları örgütleyen bir siyahı çılgınca alkışlanmışlardır. Si-

yatıların bu tutumu yalnız alkışta kalmamış olmalı ki, Harlemde karanlık eylerden atılan taş ve şişelerden yaralanan polislerin sayısı bir hayli kabarıktır. Buna karşılık, polisin açtığı ateşten yaralanan siyahların sayısı da hayli kabarıktır, bunarın bir tanesi de hastahaneye kaldırılırken yolda ölmüştür.

Gelen haberlerden anlaşıldığına göre, olayların en şiddetlileri, Powell'in cenazesi kaldırılırken cereyan etmiştir. Tören sırasında siyah gençler polislere saldırmış, törenden sonra da Yedinci Caddeyi dalarak Öteye beriye şişeler içinde «Molotof Kokteyli» atmışlardır. Bütün bunlar karşısında polis gene ateş açmak zorunda kalmış, yeniden ölen ve yaralananlar olmuştur. Bu arada olup bitenleri filme almaya çalışan bir televizyon operatörü ağır yaralanmış, bir gazeteci fena halde dövülmüş, orta yaşlı bir beyaz da başına bir sopa yemiştir.

Alem gene ol alem..

Aslında, bu olaylar sırasında basına sopa yiyen, her aklı başında Amerikalının ırk ayrımını barışçı yollardan kaldırmak konusundaki umud ve çabalarıdır. Amerikan Kongeresi geride bıraktığımız ayın sonunda medeni haklar tasarısını kanunlaştırınca, bütün Amerika, bu çabaların olumlu bir sonuca varmak üzere olduğunu sanmıştı. Oysa, AKİS'in defalarca söylediği gibi, Birleşik Devletlerdeki renk ayrılığı hukuki olmaktan çok, insani ve toplumsal bir torundur.

Amerika Birleşik Devletlerinde siyah adam, yüzyıllar boyunca, ikinci sınıf vatandaş olarak görülmüştür. Amerikan toplumundaki ekonomik kalkınmadan en az pay alan, siyah adamdır. İkinci sınıf bir vatandaş olarak kaldıkça en fazla çalışmayla en az karşılığı almaya devam ettikçe, ayrılığı Amerikada bir sorun olmamıştır. Oysa şimdi, bütün dünyadaki uyanmaya uygun olarak, Amerikadaki siyah adam da çağdaş toplumda kendi yerini Ve payını almak istemektedir. Eğer bu amacına ulaşırsa, beyazlarla eşit duruma gelecek, onlarla aynı topluluk içinde, aynı haklarla yaşayacaktır. Beyaz adamın siyaha eşit haklar tanımaya karşı genel olarak büyük bir itirazı yoktur, fakat aynı toplum içinde yaşamaya gelince durum değişmektedir. O zaman beyaz adam kendi görgüsüne, kendi geleneğine kendi konforuna daha sıkı sarılmakta, siyahla paylaşmak ona güç gelmektedir.

Birleşik Amerikadaki renk ayrılığı kanun hükümleriyle kolay kolay giderilemez. Bu ayrılığın giderilmesi için, herşeyden önce, beyazların siyaha adama «bizden biraz» diye bakmaları gerekmektedir. Fakat siyah adam da içinde bulunduğu sosyal, ekonomik ve kültürel geriliken kurtaramadıkça, böyle bir gelişme beklenemez. Belki bugün Kongre bir medeni haklar kanunu kabul edip yarin bir eşitlik bildirisi yayınlanabilir ama, iki renk arasındaki sosyal, ekonomik ve kültürel uçurumlar kapatılmadıkça Harlemdekine benzer olaylar hergün birbirini kovalar, aradaki Uçurumlar daha da açılır.

Onikiye beş kala...

Allah bilir ya, şimdiye kadar bir seçim öncesinde yapılan hiçbir, kamu. oyu yoklaması bu kadar doğru çıkmamış ve Senatör Goldwater, San Francisco'da toplanan Cumhuriyetçi Parti Kurultayında, ezici bir çoğunlukla, bu partinin Başkan adaylığına seçilmiştir, Goldwater, seçimi kazandıktan sonra, yanına Başkan yardımcısı adayı olarak kendi gibi aşırı bir sağcı olarak tanınan Milleri almıştır, Bütün yorumcuların oybirliğiyle kabul ettikleri gibi, bu kadar seviyesiz bir aday ekibi, şimdiye kadar Amerikan tarihinde görülmüş değildir.

Aslında San Francisco'da yapılan bu seçime bütün Cumhuriyetçi-Partinin eğilimi olarak bakılamaz. Bu, parti içinde bulunan az sayıda, fakat birbirine çok sıkı bağlarla bağlı, disiplinli bir sağcı topluluğun başarısıdır. Parti İçindeki akıllı uslu, ılımlı kimseler, etraflarında olup bitenlere seyirci kalmayı daha rahat bulunca, bu topluluk hiç güçlük çekmeden kendi adamlarım listeyle geçirivermiştir. Bu bakımdan, Goldwater - Miller ekibinin aday seçimlerini kazanması bütün Cumhuriyetçi Partinin eğilimini göstermemekle birlikte, bu parti içindeki akıllı uslu, ılımlı kimselerin ne kadar sorumsuz davrandıklarını hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde ortaya koymaktadır,

Başlangıçta, Goldwater denilen Arizona senatörünün Başkanlığa adaylığını koyacağı söylendiği ilk günlerde, Birleşik Amerikadaki aydınların büyük çoğunluğu "Böyle birşey gerçekleşemez" diyip omuz silkiyorlardı. Oysa o günlerde aydınlara gülünç görünen olay. bugün tam bir gerçek oluvermiştir. Şimdi aynı aydınlar, belki de biraz kendi sorumluluklarından sıyrılmak için, "Goldwater Başkan adayı olsa bile, Başkan seçilemez" diyorlar ve gene omuz silkiyorlar. Hemen hatırlatalım ki, Birinci Dünya Savaşı sonu Avrupasında da kimse Hitlerin günün birinde Almanyanın kaşına geçeceğini, dünya kaderi üzerinde söz söyleyecek duruma geleceğini kabul etmiyordu. Fakat bu kayıtsızlık. Bitlen önce bir parti başkam, sonra bir Başbakan, nihayet bir Führer yapmıştır.

Gerici idareler, hiçbir ülkede tepeden inme gelmezler. Bunların hiç yanıltmayan, açık belirtileri vardır. Eğer bir ülkenin akıllı uslu sorum duygusu taşıyan vatandaşları bu belirtileri zamanında anlar, ona kargı dikilmesini bilirlerse, o saman elbette korkulacak birşey olamaz. Fakat "haydi canim, sen de!" denildi mî, olaylar birbirinin peşinden çorap söküğü gibi gidiverir, bir bakarsınız Goldwater ve benzerleri de bugün değilse, yarın, yarın değilse öbürgün Amerikanın kaderini ellerine alıverirler. İşte o zaman pirincin taşım ayıklamak için saman geçmiştir.

Bereket versin ki, bizim bildiğimiz kadarı, Amerikan toplumunun,çoğunluğunu akta başında, ılımlı ve "adam sen de" demiyecek kadar sorum duygusu taşıyan vatandaşlar teşkil ediyor.

yayınlar

KUVAY-I MİLLİYE RUHU

Samet Ağaoğlunun incelemesi, üçüncü basla, Ağaoğlu Yayınevi Kültür Kitapları dizisi, İstanbul Bahar Matbaası 1964, 246 sayfa ciltli 10 lira.

İlk baskısı 1944 yılında yapılan ve iki ay içinde satılıp tükendiği için ikinci kere basılan Samet Ağaoğlunun «Kuvay-ı Milliye Ruhu» adlı kitabı, birinci Türkiye Büyük Millet Meclisini anlatmaktadır. Kitap, ilk ve ikinci baskılarından sonra, aradan yirmi yıl geçince bir üçüncü defa daha basılmıştır. Bu üçüncü baskıda eser, yazarı tarafından dil bakımından bir kere daha gözden geçirilmiş, bazı bölümlerde de, şunca yıldır geçen olayların etkisi altında ilk baskılardakilerden değişik hükümlere varılmıştır.

Kurtuluş Savaşının kazanılmasim sağlayan ilk Türkiye Büykü Millet Meclisi, o devre 'yetişmemiş olanlar için Türkiyede en az bilinen konulardan biridir. Gariptir ki, Türkiyede 'gençlere kendi yakın tarihleri öğretilmez, öğretilirse resmi edebiyat içinde, çok kere yanlış açılardan ve beylik ölçülerle, öğretilin. Böyle olunca da tarih tarih olmaktan çıkar, işe yaramaz bir lâf kalabalığı olur. Dolayısıyla da bu lâf kalabalığını bir takım sınavları vermek için ezberlemek zorunda kalanlar tarih öğrenmek zevkinden, mahrum olurlar, tarihi oir lâf kalabalığı diye kabullendikerinden bir daha üstüne eğilmezler. Oysa, güttün meselelerini, iç politika çekişmelerini anlayabilmek, olayların derinine inebilmek için dünü bilmekten, hem iyice bilmekten başka da çare yoktur.

Şayet bugün politikacılarımız bir kördöğüşü içinde iseler, dün, önceki gün bir kördöğüşü içinde idiyseler, rahatça iddia edilebilir ki, bu kördöğüşünün bellibaşlı nedenlerinin başında tarih bilmemeleri gelmektedir. Türkiyede, bırakın ortaokul, lise ve hattâ fakülte mezunu meslek sahibi orta aydınları, bunların çok ötesinde olması gereken, kendilerine meslek olarak politikayı seçmiş olanlar dahi yakın tarihi bilmezler, bilemezler. Bilmezler, çünkü tarih okumak zevkine ermemişlerdir. Bilemezler, çünkü bu konuda aydınlatıcı büyük eserler yoktur, ya da yok denecek kadar azdır, ha deyince bulunmaz.

Hal böyle olunca, dünü bilmeyen ve dünden ders almayanlar bir araya gelince de «tarih bir tekerrürdür» hükmü durmadan gerçekleşmekte, kördöğüşleri devam etmektedir.

İşte Samet Ağaoğlu, bu bilinmeyen, hattâ bazı çevrelerce pek de bilinmesi istenmeyen yakın tarihimize ait bir perdeyi birinci Büyük Millet Meclisinin üstünden imkânları ölçüsünde usulca kaldırmıştır. Kurtuluş Savaşı Ankarasına babasının arkasından gelmiş, İlk Türkiye' Büyük Millet Meclisini babasının eteği dibinden çocuk gözleriyle seyretmiş bir insan olarak Samdı Ağaoğlu, aradan yıllar geçtikten sonra bu Meclisin tutanakları üzerine eğilmiş, yaptığı incelemelerle de bu Meclisi kendince bir tahlile tâbi tutmuştur. Türkiyede bu tip eser son derece az yazıldığı içindir ki Samet Ağaoğlunun kitabı önemlidir. Öyle ki 1944'den bu yana da Ağaoğlunun bu tip çalışmasına eş, ya da benzer bir çalışma yapılmadığından, Ağaoğlunun kitabı da piyasada bulunmaz olduğundan, kitabın üçüncü bir baskısına gidilmiştir.

«Kuvay-ı Milliye Ruhu»nda ilk Türkiye Büyük Millet Meclisinin kuruluşu, çalışışı, belirli meselelere bu Meclis içinden nasıl bakıldığı, çeşitli konularda nasıl davranıldığı, tutanaklardan pasajlar alınarak anlatılmakta, araya yazarın izlenimleri, incelemeleri ve hükümleri eklenmektedir.

«Kuvay-ı Milliye Ruhu» dikkatle incelendiğinde görülen belllbaşlı hususlardan biri şudur : Bugün içinde bocaladığımız ne kadar iç politika meselesi varsa, bunların hepsinin çekirdeği Birinci TBMM. de vardır, Bugünkü parti ayrılıkları mı İlk Mecliste birinci ve ikinci gruplar bugünün GHP ve AP sinden başka birşey değildir. Hattâ bu kitaptan biraz daha eskiye, Meşrutiyet devri tarihine inerseniz, bugünkü mücadelenin asıl çekirdeklerini orada da bulabilirsiniz, ittihat ve Terakki ile Hürriyet ve itilaf, e günden bu yana sadece ad değiştirmişler, kadrolarını yenilemişlerdir Yoksa zihniyetin zerre kadar değiştiğini gösteren hiç bir emare yoktur.

Samet Ağaoğlu kitabında yet yer pek enteresan portreler çiziyor. Meselâ, Kurtuluş savaşının İlk günlerinde, Karaoğlan çarşısında, yanında iki-üç arkadaşı ile mütevazı dolaşan, dükkânların önünden geçtikçe kahve içmeye davet edilen, saygıdan da öteye bir sevgi ile selâmlanan TBMM Reisi Mustafa kemal. Mustafa Kemal'in yakasına yapışıp sarstığı bir milletvekili Ali Şükrü, İstiklâl Mahkemelerinin kuruluş mücadelesi. Mağlûbiyetler karşısında azmi biraz daha bilenen Millet Meclisi. Çarpışan birliklere er olarak katılan bir milletvekili, Yozgatlı Süleyman Sırrı... Mustafa Kemal'in Hacıbayram camiinde verdiği vaaz. Celâl Bayatın sosyalizmi savunan bir insan olarak dikkati çekişi. Komünistlerin genişçe bir grup teşkil edişleri, hattâ ve hattâ komünist olduklarını açıkça belirten Adalet ve içişleri Bakanları... Nihayet, bu milletin kurtuluşu için canlarını dişlerine takmış bir milletin şahlanmış temsilcileri, TBMM üyeleri hacıları, hocaları, askerleri, memurları, serbest meslek mensupları, polis komiserliği, ya da zabıt kâtipliğinden gelenleri, çetecileri, ağaları, eşkıyaları, efeleri ile bir yığın. Ama yumruklaşmış, düşmanın beynine inmek için kenetlenmiş bir Millet Meclisi. Milletin Meclisi...

Ağaoğlunun kitabının bizce en önemli yanı, kitabın son bölümünü kaplayan, «Bazı Yüzler» başlıklı kısmıdır, iki Türkiye Büyük . Millet Meclisinin, bu milletin gerçek ihtilâlinin Meclisinin ilk üyeleri ne olmuşlardır?. Akıbetleri nedir? Ağaoğlu, kitabında bu konuda sadece onbeş yirmi sivrice tipi, ele almış, her birinin portresini üç-beş cümle içinde çizivermiş. Oysa, bu tip büyük ihtilâllerin Meclislerinin ve hatta böyle ihtilâllerin içinde isim yapmış bütün kahramanlarının ve hanilerin portrelerini en ince ayrımlarına kadar vermekte fayda var. Bugün bu yolda yapılacak bir çalışma için Ağaoğlunun kitabının bu bölümü sadece bir işaret noktası olabilir. Bizce Türkiyede yapılacak en iyi inceleme ilk Meclisten bu yana türk kamu hayatında önemli yerlere gelmiş olanların hayat ve fikir istihalelerini uzun uzun araştırıp tesbit edecek bir inceleme olacaktır. Her türk genci bilmelidir. Birinci TBMM de görev alan falan veya filan tasan nereden gelmiş nereye gitmiştir? Asılmışsa niçin asılmıştır, siyasetten silinmişse niçin silinmiştir, yükselmişse niçin yükselmiştir, zengin olmuşsa nasıl zengin olmuştur? Dün falan 'fikri savunurken bugün niçin filan fikri savunma durumuna gelmiştir? Yakın tarihimizi anlatan kitaplar yanına böylesine bir incelemenin de konmasında büyük fayda vardır.

İlhami SOYSAL

Tüli'den haberler

Milliyetin Ankara mümessili tart Sedes ve zarif eşi her yerde birlikte görünüyorlar ve Bayan Sedes ekseri bol elbiseler giyiyor. Acaba yaunda bir küçük Sedes mi gelecek?

Ankaranın on zarif kadınından biri seçilen Handan İnan, yaz tatilini Bayramogiu mahallesindeki evlerinde kardeşleri ile beraber geçiriyor. Eşi Şefik İnan Ankarada yaz bekarı olarak kaldı.

Bayramoğlu mahallesi de İstanbulun en güzel olduğu kadar orijinal bir mahallesi, sahibi mahallenin başına bir tren geçiti ve bekçiler koymaktan başka bütün etraftaki güzel tabii kumsala yanlışlıkla herhangi bir vatandaş girer de denizden bir an istifade eder korkusu ile teller çektirmiş ve tiler Bankası Genel Müdürü Selâhattin Babüroglu Cumartesi günü bir aylık iznini alarak ailesi ile beraber Tuzladaki İller Bankası kampına gitti. Çok çalışmaya alışık olan Babüroğlu her halde sakin geçen bu günlerde biraz sıkılacak. Son günlerde Babüroğlu ailesi akşam yemeklerini hep birlikte Yenişehirdeki İnegöl köftecisinde yiyorlardı.

Ahmet Tahtakılıç hafta tatilini eşini de yanına alarak Çiftliğe dolmuşla gidip gelmekle geçiriyor, Böylece sayın Tahtakılıç galiba her zaman halkla beraber olduğunu da ispat etmiş oluyor,

Rauf Orbay
Göçen hatıralar

Adnan Öztrak son günlerde pastahanelerde artık hep T.R.T ellerle birlikte görünüyor. Galiba hazırlık hızlandı

Geçen hafta Türk ulusunun yetiştirdiği büyük kıymetlerden birini daha kaybettik. Hamidiye kruvazörüyle tek başına sefere çıkarak düşmanlara karşı tek başına savaşa devam eden, böylece herşeye rağmen Türkün mücadele azminin yenilemiyeceğini dünyaya gösteren büyük denizci ve devlet adamı Rauf Orbay hayata gözlerini yumdu.

Gençliğinde ateşli ve atılgan bir asker olduğu kadar olgunluk çağında. da değerli bir devlet adamı olmasını bilen Orbay İstiklâl Savaşında her basiretti aydın gibi Atatürkün açtığı bayrağın altına katıldı, ona bütün gücüyle yardıma oldu ve Büyük Millet Meclisi hükümetlerinde birçok önemli görevler aldı; tonunda Başbakanlığa yükseldi. Devrimler Türkiyesini yurt dışında tanıtmak ve etkileyici kişiliğinin gücünü de kullanarak temsilci olarak gönderildiği ülkelerde Türkiyeyi sevdirmek suretiyle vatana hizmetlerini çok uzun yıllar devam. ettirmlştir. Ölümünden az önce tamamladığı hatıraları onun tarih sayfalarına geçen anılarını ebedileştirmiş tir.

Sıcak yaz gecelerinde hem biraz serinlemek hem de tanıdıkları görmek isteyenler akşam yemeklerinden sonra bulvar kahvelerinde oturmayı itiyat haline getirdiler. Hafta içindi gene çok kalabalık bir gecede Milkada oturanlar çoktandır özledikleri bir ana kıs birlikte gördüler: Devlet Tiyatrosunun değerli sanatkârı, uzun kollu emprime keten bir elbise giymiş. olan Mediha Gökçer ve gri ve sarı büyük desenli arkası volanlı şık elbisesi ile kızı Deniz Gökçerdi.

Milli Reasürans Umum Müdürü, papyonlu sosyalist Cemil Sait Barlas hafta içinde bir kaç gün kalmıya gene Ankaraya geldi. Barlas zaten son zamanlarda Ankarayı komşu kapısı haline getirdi yok sık gidip geliyor.

etrafa bekçiler koydurmu. Bu yüzden civarda pek sevildiği söylenemez.

Behzat Silâhtaroğlu eşi Sevim Silâhtaroğlu ve çocuklarını İstanbula tatile göndermiş, kendisi şimdilik yaz bekarı. Öğle saatlerinde elinde testere ile evinde yaptığı tamirattan döndüğü görülüyor.

*

Tanınmış atçılardan ve iş adamlarımızdan Tarsuslu Burhan Karamehmet İstanbulda at yarışlarını takip ediyor, geceleri de. Tarabyada yeni açılan Garaj lokantasında kalabalık arkadaş grubunu ağırlıyor.

Kütahyada iki seneden beri devam eden ültramodern ev inşaatı pek yakında bitmek üzere alan Rıfat Çini, sık sık Ankaraya geliyor.. Her tarafı çinilerle süslenmiş bu güzel villânın açılışı münassbetiyle Ankaradaki bütün arkadaşlarını Kütahyaya dâvet edecekmiş.

Plân tatbikatı dolayısıyla hiç bir valiye yaz izni verilmemesi bir çok vali eşini çok üzüyor. Örneğin Samsun Valisi Hamdi Ömeroğlunun sandra saçlı pek zarif, eşi yazı,Samsunda geçirecek. Yüzme hasretini Karadenizde dindirecekmiş.

Dr. İhsan Doğramacı ve eşi Ayser Doğramacı, İhsan Doğramacının bizzat kullandığı otomobilleri ile hafta sonunda İstanbula gittiler. Sıcaktan korunmak için Ankaradan geç vakit ayrılan Doğramacı ailesi gece yolculuğunu pek sevmedikleri halde serin havada İstanbula gelme imkânını buldular.

Tıp Fakültesi göğüs, hastalıkları mütehassıslarından sempatik doktor Sami Solu geçtiğimiz hatta içinde iki oğlunu birden: sünnet ettirdi. Dr. Solunun aştık delikanlı olan oğullan ile nakli olarak koltuklan kabarıyor.

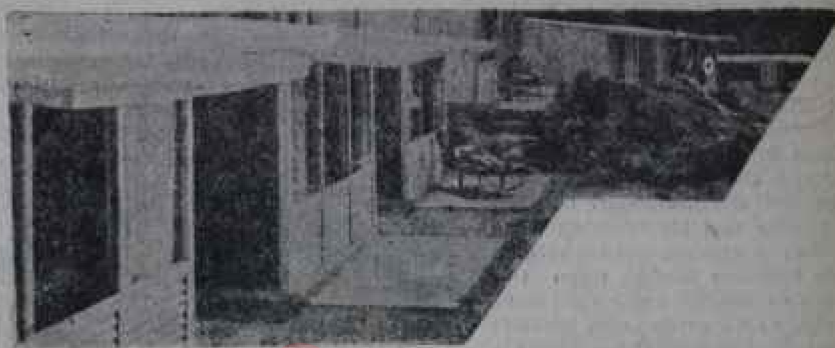
yıldan Âşir Savaşır bu sıradâ vazife seyahatları ile yurdu dolaşmakta fakat talihine bu sıcaklarda Manisaya gitmek düşmüş, sıcaktan iyice bunalan Savaşır, Ankaraya döndükten sonra tekrar Manisaya gidecekmiş Kısmet bu, her halde kışın en Koyu zamanında da bu eski sporcu delikanlıya Karsa gitmek nasip olur.

geçtiğimiz hafta Golf Kulüpte Foto Çığırın oğlu Savaş Çığırla Ayşın Erkuntun düğünleri oldu Gelinin çok pahalıya çıkan elbisesinin bahsi hâlâ; ediliyor. Doğrusu Şükrü Çığır ender bulunur bir baba, oğlundan hiç bir şey esirgememiş, Düğün pek şahane idi. Çığır ailesi bir kaç ay sonra da kızlarını evlendirecekler.

Bilgisi kadar nezaketi ve şıklığı ile de meşhur Karayolları Personel Müdürü Bulut Göle, Sümerbank Genel Müdür Muavini oldu. Kararnamesi çıkan Göle, bugünlerde işe başlıyor. Bu yüzden, tatillerinden vazgeçmek zorunda kazan Göle ailesi, yazı Ankarada geçirecek.

Haftanın başındaki Pazar günü Eymir gölüne gidenler arasında Rektör Kemal Kurdaş ile genç Prof. Oktay Sinanoğlu da vardı. Kalabalık bir grupla gelmişlerdi. Bu yaz İstanbulda açılacak Kimya Okuluna müdür tayin olunan Oktay Sinanoğlu, yeni evlendiği amerikalı eşini de getirmişti.

Amiral Celâl İyicioğlu ile Cemal Erginsoy, geçen gün, bir kokteyl dönüşü, arkadaşlarım Orduevinde menemen yemeğe davet ettiler. Bu yemeğin şöhretinin, son zamanlarda birçok kimseyi Orduevine çektiği görülüyor.

T İ Y A T R O

Paris

Devlet Tiyatrosunun Paris temsillerinden sonra Fransız, hatta Kanada radyo ve televizyonları derhal harekete geçtiler. Temsilimiz ve tiyatro topluluğumuzla ilgilenerek olayı dinleyicilerine aksettirmek için röportajlar yapmaktan geri kalmadılar. Pariste oldukça geniş, bir tanıtma teşkilâtımız, Ankara radyosunda da bir «Batıya açılan pencere" yayınımız olduğunu hatırla yan sanatçılar, Paris temsillerine ait intihaların sıcağı sıcağına Türk halkına duyurulmamış olmasının nedenlerini bir türlü anlıyamadılar. Daha çok anlıyamadıkları bir olay da Pariste özel bir muhabiri olan Anadolu Ajansının, yerli yabancı Paris basınının izlediği, bizim için önemli ve oldukça nadir bir sanat olayını, ne ilk ne de ikinci temsilde gelip görmeğe bile lüzum görme - mesi oldu. Anadolu Ajansının Paris muhabiri, rahatsızlığını ileri, sürerek, Paris temsillerini evinden takibetmeği tercih etti ve kendisine verilen bilgileri Ankaraya tellemekle yetindi. Ru rehavetin sebeple - rinden biri belki Fransız şaraplarıdır, belki de Anadolu Ajansı muhabirinin Pariste, Roma sokağında oturması... Malûm ya «bütün yollar - Romaya gider», bütün olaylar ve havadisler de evinden çıkmayan Anadolu Ajansı muhabirinin ayağın - da...

Paris basınında temsillerimizle ilgili olarak çıkan yazılara gelince: bunların yurda ve hasmımıza inti - kal ettirilmesini de, bazı aklıevvel kişiler, Devlet Tiyatrosu idarecile - Tinden beklemişlerdir. Pariste tanıtma Bakanlığının bu işlerle görevli oldukça geniş bir teşkilâtı, bir hayli de memuru varken... Onları bırakalım, Paris basınını Ankara'daki Fransız Kültür Merkezinden, ya da Hatehette kitabevinden, iki gün ara ile, izlemeleri pekâla mümkünken. Ama bizde herkes, herşeyi hazırlop, zahmetsizce önünde bulmıya alışmıştır. Onun için Devlet Tiyatrosunun kendi propagandasını kendisi yapması gibi, oldukça yakışıksız, bir işgüzarlığa girmesini isteyenlere -hele Paristeki ilgili teşkilâtın henüz kış uykusundan uyanmadığı anlaşıldığına göre- kızmak elden gelmiyor.

Neler yazdılar ?

Paris basınının Milletler Tiyatrosu ile arası iyi değil, Bunun nedenini anlatmak uzun. Merak edenlere "Aris" dergisinin 10 Haziran tarihli sayısından çıkan Cilles Sandier imzalı uzun bir yazıyı okumaları tavsiye olunur. Öyle anlaşılıyor ki Fransızlar on bir yıldır hap aynı tarzda devam edip gelen bu yabancı dillerdeki temsillerden artık bıkmışlar. Hele üç günde bir gala suvaresi halinde her tiyatro topluluğunun mensup olduğu elçilik erkânını ve kor diplomatiği bir araya getiren bu prömiyelerin gitgide sıkıcı bir hal alan resmi havasını yadırgamıya başlamışlardır. Basının Milletler Tiyatrosuna surat asması yalnız bundan değil, daha başka sebepler de var: meselâ çağırılan toplulukların, verilen temsillerin hepsini, hayli tuzluya oturan Milletler Tiyatrosu sahnesine çıkarılacak seviyede bulamıyorlar,; yabancı dillerde oynanan temsillerin} -kulaklıkla fransızcalarını da dinlemek kaabil olduğu halde- sıkıcı olmaktan kurtulamadığını ve Parisin sahne hayatına mühim bir şey kazandırmadığını, Milletler Tiyatrosunun - bir kelime ile - ömrünü tamamlamış olduğunu ileri sürüyorlar. İdaresinin iyi ellerde olmadığını, Devletle Belediyenin verdiği büyük ödeneklerin israf edildiğini iddia ediyorlar.

Bu iddiaların doğruluğunu, eğriliğini araştıracak değiliz. Şu var ki Milletler Tiyatrosunun, Birleşmiş Milletlerin, Unesco kanalından yaşatmıya çalıştığı sanatta, fikirde, bilimde yaklaşma yoluyla dünya barışım desteklemek gibi küçümsenemeyecek bir amaca hizmet ettiği meydandadır. Bu hizmetin daha iyi bir şekilde geliştirilebileceğini, Milletler Tiyatrosu çalışmaları daha iyi düzenlenirse daha da iyi sonuçlar alınabileceği elbette tartışılabilir. Ne var ki, doğru veya yanlış. büyük Paris basını bu tiyatroyu «tutmaz» olmuştur. Bunu da çalışmalarına ilgi göstermemekle ve susmak» la belli ediyor. Bu mevsim Milletler Tiyatrosunda verilen temsillerden pek azı hakkında. büyük gazetelerde resim veya eleştirme yazısı görülebilmiştir.

Paris gazetelerinde karikatür
Anlayana sivrisinek saz

Bu küskünlüğün sonuçlarından tiyatromuz da elbette kurtulamazdı. Öyle iken temsilden önce «Le Monde» (31 Mayıs 1964) ve «Le Figaro» (2 Haziran 1964) gibi en seçkin günlük gazetelerde topluluğumuz ve temsilimiz hakkında yazı ve resim çıkmıştır. «La Croix» (13 Haziran 1964) gazetesinde ise temsilden sonra, Lebon'un sanatçılarımızı en karakteristik çizgileriyle yakalayıp canlandıran nefis desenleri ve yarım yamalak fransızca bilenlerin aleyhimize sandıkları in-

Banka muamelelerinde

EMNİYET - SÜRAT VE KOLAYLIK

TÜRKİYE İŞ BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyetidir

Modern bankacılığın icaplarını uygulıyan TÜRKİYE İŞ BANKASI, muamelelerinde emniyet, sürat ve kolaylık sağlamak yolunda hiçbir fedakârlıktan kaçınmamaktadır.

Türkiye İş Bankasının elektronik makineleri, muamelelerde emniyet, sürat ve kolaylık sağlar.

(Faal: — 4996) — 1073

ce nükteli, kısalığı içinde de çok övücü bir «compte-rendu» çıkmıştır. Klişesini verdiğimiz bu yazıyı dikkatle okuyanlar - ve tabii okuduğunu da anlayanlar- "La Oroix'nın yarısında ve karikatör lejandında bizi incitecek bir şey bulunmadığı - nı farkedeceklerdir.

Neden sarıklı, cüppeli değilmiş?..

Türkiye'yi halâ bir eski Şark köşesi gibi yörmek arzusunun ve kapalı çarşıya, kavuklu, yatağanlı yeniçerilerile; haremagalarına, baharat kokularına halâ duyuları hasretin ifadesini «France-Soir» gazetesinin (4 Haziran 1964) tiyatro eleştirmecisi Louis Schwastzın yazısı; pek güzel vermiş oldu. Yazısında, temsilimizde bütün bunları, hatta en küçük bir «turquerie» belirtisini bulamadığından yakmıyor. Kuklâmızı ve Karagöz'ümüzü övdükten sonra tarihimizden, törelerimizden geleneklerimizden doğmuş gerçek bir yerli tiyatromuz olduğuna inanmadığını söylüyor ve «M. Jorudain ile M. Escnde'ı - Comedie Française'in şimdiki müdürü - hasetten çatlatacak alaturka bir oyun» görememekten düştüğü hayal kırıklığını anlatıyor. Bunun yerine, «temamiyle Batılı, pek güzel, tertemiz, pek haysiyetli, ama tuzu biberi eksik» bir temsille karşılaştığını itiraf ediyor. Böylelikle de yerdiğini sanırken övmüş olduğunu galiba farketmiyor. Çünkü Atatürk ilkeleri üzerine kurulmuş olan Yeni Türkiyenin kırk yıldır, heralanda olduğu gibi, tiyatroda da batılılaşmaktan, Batı örneğine uygun sanat yapmaktan. hele Shakesepeare'i alaturkalaştırmak şöyle dursun, Batı geleneği ve örneği içinde oynamaktan başka amaç gütmediğini, bunda da birçok Batı memleketlerinden, mesela çoğu fransız topluluklarından, daha daha iyi Shakespeare oynamakla başarı gösterdiğini bilmiyor, ya da bilmezlikten geliyor.

Bu sarıklı, cüppeli, feraceli, telikli, haremğalı ve Yeniçerli eski Osmanlı Türkiyesine hasret çeken M. Sohwartz'a sormak lâzımdır: Acaba kendileri neden Shakespeare-Moliere devrinin perukları ve dantelaları ile oynamıyorlar?

Paris Radyosunda

Devlet Tiyatrosunun «On İkinci Gece» temsili için en olumlu eleştirmelerden birini, ilk temsilin sabahı, Paris radyosunda Paul - Louis Mignon yapmıştır. Metini elde ettiğimiz bu eleştirmesinde tanınmış yazar şöyle diyor :

«Milletler Tiyatrosunun yolu Ankara'dan geçiyor. Gerçekten de «On İkinci Gece» ile Türklerin Shakespears'i nasıl hayatettiklerini bize gösteren Türk Devlet Tiyatrosu oldu. Bay Gökçer hayal yüklü bir dekor içinde oyunun güldüren, soytarılığa, hatta farsa kaçan yönlerini ortaya koymuştur.

«Kişiler, kendi fantezileri içinde nükteyle canlandırılmışlardır, bunların başında da, bizzat Bay Gökçer, Malvolio'nun bütün gülünçlüğünü, otoriteyle ve incelikle, en küçük teferrüüatına kadar işliyor. Bu ışık altında eserin komik yönü- sevda oyunlarının şiirli yönü yanında ağır basıyor.

«Bu akşam tekrar oynanacak olan bu temsilden hatırda kalanasıl şudur: Türk aktörleri, kendilerine hâs mizaçlarıyla, Shakespeare tiyatrosunun ruhuna olduğu kadar şekline de mümkün olduğu kadar bağlı kalmıya çalışıyorlar - hiç değilse gördüğümüz «On İkinci Gece» temsiline bakarak bu sonucu varıyoruz.»

«Les NouvelleS LÎtteraîressde...

Yalnız Fransanın değil, belki de dünyanın en önemli edebiyat ve sanat dergilerinden, biri olan, yurdu-Litteraires» dergisinde (11 Haziran muzda da çok okunan «Les Nouvelles 1964) tanınmış eleştirmeci Marc Bernard Devlet Tiyatrosu temsilleri için belki en güzel, aynı zamanda en gerçek hükümleri vermiştir. "On İkinci Gece»yi, Shakespeare'in asıl böyle hiçten, adeta çerden çöpten meydana getirdiği, uçucu denecek ka meydana getirdiği, uçucu denecek kadar hafif komedideki büyük ustalığını övdükten sonra diyor ki :

«Her milletin kendi hassasiyetiyle onu nasıl besleyip geliştirdiğini bir kere daha anlamak fırsatını bulduk. Türk Devlet Tiyatrosunun Milletler Tiyatrosunun oynadığı «On İkinci Gece», «Binbir Gece» hikâyelerinden biri halini aldı.

«Cüneyt Gökçer'in sahne düzeni beni hayran etti. Metne ihanet etmeden, ama rahatça tefsir ederek, ona yeni bir yankı vermesini bildi. İnce eleyip sık dokuyanlar mutsuz olur, derler, ama pek o kadar ince eleyip sık dokumadığım için, hiçbir şey beni rahatsız etmedi: ne alacalı kostümler, ne fars, ne de bazı sahnelerde gürültülü oyun.

«Türk seyircisi bu eseri her halde bu şekilde oynandığı zaman daha iyi anlıyor ve daha iyi değerlendiriyor olmalı. Bunda haksız da değil, çünkü bu oyun bu da olabilir, böyle de oynanabilir. Hem hiç bir şey kaybetmeden, tersine, ustaca, aynı zamanda çocuksu bir tazelik kazanarak. Çok güldük ve şunu keşfettik ki Cüneyt Gökçer sadece mükemmel bir rejisör değil, büyük, bir aktördür de. Malvolio rolündeki, yorumu heyecan vericiydi. Hanımının hizmetçisinin çevirdiği dolaplarla komik durumlara düşen, gurur ve ihtirası içinde çılgına dönen bu gülünç ve mutsuz Julien Sorel, Cüneyt Gökçer'in üstün kaabiliyeti sayesinde Shakespeare'in yarattığı en büyük kişilerin heybetini kazandı.»

<Les Letters Frahoaises» de... >

Haftalık "Lee Lettes Françaisas" dergisinde (11 Haziran 1964) Sylvestre Lotringer ise tiyatromuzun geçmişine, bugün sahibolduğu geniş imkânlara işaret ettikten sonra, sunları belirtiyor :

«Tunuslularda olduğu gibi, onlarda da sahne düzeni tamamiyle aktörlerin oyununa dayanıyor. Komik sahnelerdeı daha çok incelik, daha da güçlülük var. Sonra gecenin sarhoşluğu, falsolu sesler ve şarkılarla dolup taşan, kendi tarzında hoş bir tablo çiziyor. Sir Toby, Febien ve bilhassa Sir Andrew (Brvari çetelerden birini meydana getituğrul İlgin) en başarılı Falstaf-

vari çetelerden birini meydana getiriyorlar. Malvolio («On İkinci Gece» nin hayran olunacak komedyeni ve rejisörü olan Cüneyt Gökçer) o budalaca müsamahasız, o kili kırk yaran, o azametli ve Olivia'nın sahte aşk mektubuyla birdenbire alevlenen kişisini rahatça kabulettiri - yor.

«Öbür kişiler biraz siliktiler. Orsino Dukası, vazıh olmıyan estetizmiyle bellibelirsiz bir taslak halinde kalmıştır. Oldukça müphem ve karanlık olan durumlar değerlendirilmemiştir. O cinsiyet değiştir - en'e, Olivia'nın Viola'ya (çok ifademeleri, Gemi Kaptanının Sebasti - li ve ince farkları belirten Ayten kaçmaz), Düka'nın erkek kılığına girmiş olan Paj'ına duyduğu o garip eğilimler, «Yanlışlıklar Komedyası» nda olduğu gibi ikizlerin biribirini kaybetmiş olmalarından doğan o kiprokkolar ikinci plânda kalmıştır....»

«De belles tetas de turcs»...

Katoliklerin organı olan «La Croix gazetesinde (13 Haziran 1964) H. B. imzasıyla çıkan kısa, ama çok özlü ve nükteli yazı, Lebon'un nefis karikatürleri altında, bu lejandı taşıyor: «Güzel Türk kafaları». Ve hemen şunu ilâve ediyor: «Bu bir komplimandır da». Sonra başlık geliyor : «Türkler Shakespeare oynıyorlar». Yakın za - manlara kadar bir Parisli için, hatta her Avrupalı için, bunun «Türkler Aya gidiyorlar» başlığıyla inanılmıyacak bir haber vermekten hiç farkı yoktu. Yazıda şöyle denili - yor :

«İnsan nasıl olur da Türk olmaz ? Türk milli tiyatrosunun Millet Tiyatrosunda verdiği temsilden çıkarken Montsquieu olsa, mutlaka böyle derdi. (1) Gerçekten Boğaziçi ötesi aktörlerinin oyun tarzı Royal Shakespeare Compaghie'nin veya Fransız komedyenlerinin oyun tarzından hiç farklı değil. Bu da elbette bir komplimandır ve geçen akşam bize sunulan «On İkinci Gece» haysiyetli bir temsilden çok ileriydi»...

Ve sonra aynı Şark hasreti :

«Bununla beraber Türklerimizi bu kadar batılılaşmış gördüğümüze ve rahmetli William'ın piyesine, şüphesiz onun ruhunu şadedecek, bir yakın şark rayihası katmamış olmalarına biraz üzülmedik değil.»...

Ah bu avrupalılık kıskançlığı ve tekeli, bu egzotizm düşkünlüğü! Fransız dostlarımız kadın saçlarını gölgede bırakan perukalarını, c sahte benlerini, o ipek külotlarını yeniden takıp takıştırmıya neden heves etmiyorlar acaba?...,

S i N E M A

Festivaller

Berlin 1964

Sanat yanıyla politik yanı arasında bir türlü bir denge kuramamış o_lan Berlin film festivali, 1950 yılında ilk olarak başladığında, hem düzenleyicileri ve hem de yapımcılar birliği, bu festivalin geleceğinden Pek umutlu değillerdi. 1950 yıllarında da politik hava - İkinci Dünya Savaşının hemen bitiminin ertesine geldiğinden- soğuk harbe pek yatkın görünmediğinden, Berlin, Mar Del, Plata, San Sebastian ve başkaları gibi ikinci -bazı yıllarda da üçüncü sınıf bir festival olmaktan kurtulamadı. Üstelik, festivalin uluslararası ma. paylaşmada şehri kim ele geçirirse, o, dünyaya karşı ayrı bir prestij kazanmış olacaktı. Şehir, Almanya gibi gerçekten ikiye ayrıldı: Bir bölümü müttefiklerde - İngiltere. A.B.D. ve Fransa, diğer bölümü de Ruslarla Demokratik Alman Cumhuriyetinde kaldı Daha sonra Ruslar dış görünüşte hem Doğu Almanyadan hem de Doğu Berlinden çekildiler ve Berlin, Doğu Almanyanın ortalık yerinde "bir garip ada" olarak kalakaldı.

Berlin, batılı Almanya için hiç bir zaman önemini kaybetmiş değildi Sürekli olarak şehir halkının kendisinde okluğunu ileri sürüyor, uluslararası politika, alanında hak iddia ediyordu. Prestij ile hakkın kendin-

M. Mukherjee, Satyajit Rayin "Büyük Şehir"inde
Armağan alması, gereken fihn

bir Jürisi de yoktu. Berime, hatır gönül kırmamak için bir kaç ulus film gönderiyor, filmler halka gösterilerek oya başvuruluyor ve sonuçlan seyirci tayin ediyordu

Bu durum. 1956 yılına kadar sürdü Aynı yıl içinde Berlin, uluslararası politika alanında da birdenbire önem kazanıverdi: Bölüşme sonunda Berlin, ortada kalmış, batılı Federal Almanya ile doğulu Demokratik Alman Cumhuriyeti arasında sıkışmıştı. Her iki devlet de Berlin üzerinde hak iddîa ediyorlar, şehri bir türlü bölüşemiyorlardı. İkiye ayrılan Almanya. gerçi beri yandan da bir bakıma birleşme unsuru olarak da gözüküyordu aden yana olduğu gerçeğini sürekli olarak gözönünde bulundurmak amacıyla, yapılagelmekte olan film festivaline, bu kez, dört elle sarılmak gereğini de duydu ve Berlin film festivali, 1956 da Uluslararası Film Yapımcıları Birliği Berlini A ve birinci sınıf festlvaller arasına katarak değerini arttırma yoluna gitti. Böylece, Cannes ve Venedik film festivalleriyle bir_likte uluslararası A sınıfı festivallerin sayısı üçe çıkmış oluyordu.

Berlin film festivalinde dağıtılan armağanlar şunlardır: En güzel filme Berlin Altın Ayısı" en başarılı, kadın ve erkek. oyunculara da "Gümüş Ayı" verilir. Ayrıca- büyük ve konulu

filmlerin dışında, kısa ve uzun metrajlı dokümanter -belge- filmlerine de altın ve gümüş ayı armağanları verilmektedir. Bu genellemenin ötesinde David O. Selzniçk Armağanı, Jüri Özel Armağanı, Katolik Kilisesi Armağanı, Uluslararası Film Tenkitçileri Birliği Armağanı ve Berlin Belediyesi Özel Armağanı gibi çeşitli' armağanlar da festival armağanları arasında yer alır.

Uluslararas Berlin Film Festivaline Türkiye de üç defa kısa metrajlı dokümanter - belge - ve iki defa da uzun, konulu filmlerle katılmıştır. Bunlardan kısa metrajlı dokümanterde Sabahattin Eyüboğlu ve Mazhar Şevki İpşiroğlunun ortaklaşa yaptık - rel Reisz'in (İngiltere), bir Bert Haansra'nın (Hollanda) ve Luigi Comencini ile Antonio Pietrangeli'nin (İtalya) katılmaları, geçen yıla bakarak Berlin film festivalini bir nebze olsun değerliliğe doğru itici bir göç olarak görünmüştür

Festival yönetim kurulu, bu yıl diğer iki büyük festival gibi davranarak önüne gelen filmi kabullenmekten vazgeçmiş ve bir ön seçme yapmıştır. Bu, abur cubur filmlerin de gösteril, mesini -bir yere kadar- önlemiştir ama, araya yine de sızmalar, küçük kaçırmalar olmamış değildir. Meselâ iki Arjantin filmi, Enrijue Carreras'ın "Los Evadidos - Kaçaklar"ı ve Manuel Antin'in «Circe"sl, Finlandiyalı tek unsur Jüriler olduğuna göre, bu yılın büyük filmler jürisine bakarak kişi, daha başlangıçta Berlin film festivali konusunda umutsuzluğa rahatlıkla düşebilir. Büyük jüride aklı başında ve sinema sanatından anlayanların sayısı çok azdır ve içlerinde tek adam olarak bir Jacques Donoil - Valcroze görünmektedir. Hollywaad sinemasının dengesiz rejisörü Anthony Mann, büyük Jürinin başkanlığına getirilmiştir. Geriye kalan öbür Jüri'ir., yeleri, çokluk, ileri sinemanın gerişinde muhafazakâr ve bilgisiz kişilerdir. Bu çeşitten dar bir anlayış içine sıkısık kalmış bir jüri kurulundan, meselâ bir Claude Lelouch'un ve filmi "Avec de si... - Kaçağın Ardında"nın (Fransa), bir Ruy Guerra ve filmi "Os Fuzis . Silâhlar'ının (Brezilya). bir Susumi Hani ve filmi "Kanajo to Kare - O ve O"nun birinci armağan için önemsemesini ve "ciddiye" almaşım beklemek, boşuna hâyâllenmek demek olacaktır,

"Rehinci"nin kahramanları: Rod Steiger ve G. Fitzgerald

Mavi boncuktakiler

lan "Hitit Güneşi", ikinci armağan olan "Gümüş Ayı" yi kazanmış, 1961 de katılan Memduh Ünün filmi "Kırık Çanaklar*' ise, eli boş, dönmüştür.

Bu yıl da Türkiye ikinci olarak bir konulu film - "Susuz Yaz" - ve dördüncü olarak da bir kısa metrajlı dokümanter filmle - Sabahattin Eyüboğ_ lu ve Aziz Albekin ortaklaşa yaptıkları "Nemrut Dağı Tanrıları" ile- yarışmaya katılmış bulunmaktadır.

Yarışmanın filmleri

Berlin film festivaline, bu yıl, sayıları kırka yaklaşan dünya ulusları katılmaktadır. Her yıl, ayni kaliteyi tutturmaktan uzak festival için, bu yıl bir Satyajit Rayin (Hindistan), bir Sidney Lumet'nin (A.B.D.), bir wolfgang Staudte'nin (Almanya), bir Ka- Erkko Kivikoşki'nin "Kesalla Kello Viisi - Yazın Saat 5 **de"si ve** İngiltereli Ken Hughes'un Somerset Maugham'ın bir romanından İkinci defa çevirdiği "Of Human Bondage _ Şeytanın Kurbanları" bunlar arasındadır.

Konulu filmlerin ötesinde, en başarılı bölüm, yine her yıl olduğu gibi kısalı, uzunlu dokümanter - belge - filmlerindedir. Dünyayı, tabiatı ve ulusları tanımakta ve tanıtmakta büyük yardımcı dokümanter filmler, ger. çek sinema adamı yetiştirmekte ve büyük yardımcı olmakta ve Berlin film festivalinde seçimi iyi yapılan jürice namuslu bir yoldan değerlendirilmektedir.

Bir festivali - daha doğru bir deyimle bir yarışmayı - başarıya götürecek

A.B.D, ni temsil eden Hollywood sinemasının, Berlin film festivalinde her yıl bir armağan alması artak bir gelenek haline gelmiştir ve Sidney Lumefnin filmi "The Pawnbroker - Relhinci"si - ya da film olarak, ya reji olarak ya da ucuzuna bir oyun tutturan başoyuncusu Rod Steiger'in herhangi armağanlardan birini alması, ke sinlikle bir sürpriz olmayacaktır **Jüri** direnecek olursa -böyle birşey olmayacaktır- Hollywood'un elinde sakladığı ikinci kozu daha vardır: Gene Michael Suman'ın filmi "Fausf. Tanınmamış kişilerle ve yine tanınmamış bir rejisör tarafından çevrilen "Fausf.'Hollywood sineması için, sırasında kullanacağı bir «İlâhtır.

Öbür armağanlar

Festivale katılan hatırla uluslar için de hazırlanmış başka mavi boncuklar vardır. Bunlar Katolik Kilise Armağanı, Jüri Özel Armağanı, Bertin Belediyesi Armağanı, Uluslararası Film Tenkitçileri Birliği Armağanı gibi armağanlardır ki. adlı şanlı sinema ustalarının lûtfer katıldıktan Berlin festivalinden eli boş döndü denmesin diye Temmuzun yedinci gününün gecesinde herkese birerli ikişerli dağıtıldı.

O yüzden Satyajit Ray severleri için durum, Karei Reisz'ı Wolfgang Ctaudte'yi ve fransız yeni dalgacılardan yana olanların durumundan pek farklı değildir. Herkes, mutlaka] bir mavi boncuk alacak, gönüller şenlenecek ve Berlin film festivali 14 yaşını bitirip 15 yaşına basacaktır.

ŞİDDETLİ
BAŞ
AĞRILARINA
KARŞI
GRİPİN
başarı ile kullanılır!
GRİPİN
KININLI
GRİPİN
GRİPİN
4-29
GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

YURDUN
NERESİNE
GİDERSENİZ
GİDİNİZ

İŞİNİZİ GÖRECEK

BİR
ZİRAAT BANKASI
BULURSUNUZ

Sürat Emniyet ve Alâka Tasarruflarınıza bol faiz, zengin İkramiyeleri ve her türlü banka muamelelerinizi için emrinizde olan en geniş teşkilâtı, T.C. Ziraat Bankasında bulacaksınız.

Tasarruflarınızı Ziraat Bankasında toplarsanız daima kârlı çıkarsınız.

T.C. ZİRAAT BANKASI

(Basım: A — 1256) — 1077